

Aalto Puutio

LIHAVAN KUVA

Diskurssianalyysi Ilta-Sanomien lihavuusaiheisten juttujen kuvituksesta

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Toukokuu 2023

TIIVISTELMÄ

Aalto Puutio: Lihavan kuva. Diskurssianalyysi Ilta-Sanomien lihavuusaiheisten juttujen kuvituksesta.

Kandidaatin tutkielma

Tampereen yliopisto

Journalistiikan ja viestinnän tutkinto-ohjelma

Toukokuu 2023

Tässä tutkielmassa tarkastellaan, millaisia merkityksiä kuvajournalismissa tuotetaan lihavuudesta. Työ sijoittuu poikkitieteellisesti kriittisen lihavuustutkimuksen ja visuaalisen journalismin tutkimuksen alueille. Kriittisen lihavuustutkimuksen perinteen mukaisesti lihavat ymmärretään tutkielmassa ihmisryhmänä, johon kohdistuu yhteiskunnassa stigmaa. Tätä stigmaa tuottaa myös visuaalinen journalismi. Työssä kartoitetaan, millaisia ovat Ilta-Sanomien lihavuutta käsittelevien juttujen kuvat ja millaisia lihavuutta stigmatisoivia diskursseja niistä voi paikallistaa.

Tutkielman aineisto koostuu Ilta-Sanomien verkkosivuilla vuosina 2022 ja 2023 julkaistujen lihavuusaiheisten juttujen kuvista (n=45) ja tutkimusmenetelminä käytetään sisällönanalyysiä ja diskurssianalyysiä. Tutkimustulokset osoittavat, että kuvasto on toisteista ja lihavuutta stigmatisoivaa. Kuvat ovat pääasiassa kuvituskuvia, ja suurin osa kuvista esittää ei-lihavia ihmisiä, terveellistä ruokaa tai naisia. Lihavia ihmisiä esittävästä kuvista puolessa pää on rajattu ulkopuolelle. Diskurssianalyysissä aineistosta paikantuu kolme diskurssia, jotka ovat 1. hyvän elämän diskurssi, 2. individualistinen diskurssi ja 3. sairausdiskurssi.

Tutkielmassa esitetään, että lihavuuden representaatiot kuvajournalismissa ovat stigmatisoivia ja kuvajournalistista kerrontaa hallitsevat stereotyyppiset lihavuuden esitykset. Lihavuutta näytetään aiheena kuvissa vain vähän, mutta stigmaa tuotetaan myös kuvien puutteella: voi tehdä tulkinnan siitä, että lihavuus on oikeastaan niin stigmatisoitua, ettei sitä edes haluta näyttää. Tutkimus antaa aihetta kannustaa journalisteja kriittisempään ja tietoisempaan kuvien käyttöön.

Avainsanat: Diskurssi, kuvajournalismi, kriittinen lihavuustutkimus, representaatio, stigma

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

TIIVISTELMÄ	
1. JOHDANTO	1
2. KRIITTINEN LIHAVUUSTUTKIMUS JA STIGMA KUVAJOURNALISMISSA	4
2.1 2000-luvun lihavuusepidemiakeskustelu	4
2.2 Kriittinen lihavuustutkimus	6
2.3. Stigma	6
2.4. Lihavuuden mediaesitykset	8
2.4.1. Lihavuuden esittäminen uutismedioissa	8
2.4.2. Lihavuuden kuvittaminen journalismissa	9
2.4.3. Stereotyyppisten kuvien vaikutus asenteisiin	10
2.5. Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	10
3. AINEISTO JA MENETELMÄT	12
3.1 Aineisto	12
3.2. Menetelmät	14
3.2.1. Sisällönanalyysi	14
3.2.2. Diskurssianalyysi	15
4. ANALYYSI JA TULOKSET	17
4.1.1. Lihavuutta kuvitetaan kuvituskuvilla	17
4.1.2. Lihavuutta kuvataan ei-lihavien kuvilla	19
4.1.4. Kuvat on suunnattu naisille	21
4.2. Kolme diskurssia lihavuudesta	23
4.2.1. Hyvän elämän diskurssi	24
4.2.2. Individualistinen diskurssi	27
4.2.3. Sairausdiskurssi	29
4.3. Tutkimustulosten yhteenveto	30
5. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	32
6. LÄHTEET	36
Aineistolähteet	39
Artikkelit	39
Kuvat	39

1. JOHDANTO

Suurimmalla osalla tuntemistani ihmisistä on jollain tapaa vaikea suhde kehoonsa. Se ei ole mitenkään yllättävää, sillä viesteihin siitä, millainen on hyvä tai huono keho, törmää jatkuvasti ja silloinkin, kun sitä ei itse huomaa. Viestejä tulee mainonnasta, lähipiirin ja tuntemattomienkin puheista, sosiaalisesta mediasta ja fyysisestä ympäristöstä: tuolitkin on rakennettu tietynkokoisille ja -pituisille kehoille. Paljon normatiivisia oletuksia tulee journalismista, ja suuri osa niistä on visuaalisia: miltä kehon pitäisi näyttää, mikä taas on rumaa.

Tässä työssä tutkin, millaisia merkityksiä kuvajournalismissa tuotetaan lihavuudesta. Uutiskuvissa lihavuudella on harvoin kasvoja. Esimerkiksi kuvajournalismin tutkimus (Heuer, McClure ja Puhl 2011a) on osoittanut, että lihavat ihmiset kuvataan usein niin, ettei heitä voi kuvasta tunnistaa. Stereotyyppisestä lihavan ihmisen kuvasta kasvot on rajattu ulkopuolelle. Onko lihavuus niin häpeällistä, ettei kasvoja voi näyttää edes kuvapankkikuvissa? Muutakin stereotyyppistä kuvastoa on: lihaviin ihmisten vatsat, lihavat ihmiset syömässä epäterveellistä ruokaa (emt.). Kuvat, joissa ei näytetä lihavia ihmisiä kokonaisina henkilöinä vaan tietyn kehon ominaisuuden kautta.

Journalistit osallistuvat merkittävästi yhteiskunnallisen todellisuuden rakentamiseen valitessaan ja julkaistessaan uutisia. Todellisuus, jonka koemme, ei ole absoluuttista ja yksiselitteistä, vaan kielenkäytössä ja kuvissa konstruoitua (Hacking 1999), ja siksi myös journalismissa toistuvat esittämisen tavat vaikuttavat ihmisten kokemukseen todellisuudesta. Journalismissa rakennetaan käsitystä siitä, mikä yhteiskunnallinen aihe on tärkeä suhteessa muihin ja mistä kenenkin tulisi olla kiinnostunut (McCombs ja Shaw 1972).

Kun kuvatoimittajat tai toimittajat valitsevat kuvia lihavuutta käsitteleviin juttuihin, he rakentavat käsitystä siitä, miten lihavuuteen tulisi suhtautua. Stigmatisoivilla tavoilla kuvatut kuvat lihavista lisäävät entisestään negatiivisia asenteita lihavuutta kohtaan (McClure, Puhl ja Heuer 2011; Puhl, Luedicke ja Heuer 2013). Stigman mukaisesti lihavista uskotaan, että he ovat laiskoja, heikkotahtoisia ja huonosti menestyviä, että heiltä puuttuu itsekuria, älykkyyttä ja halua pudottaa painoa (Puhl ja Heuer 2009; Puhl ja Brownell 2001).

Stereotypiat eivät tietenkään näy vain tiedotusvälineissä, vaan luovat tilaa ennakkoluuloille ja syrjinälle muillakin elämän ja yhteiskunnan osa-alueilla: työpaikoilla, terveydenhuollossa,

oppilaitoksissa ja läheissuhteissa (Puhl ja Heuer 2009; Puhl ja Brownell 2001). Painoon kohdistuva stigma ei myöskään edistä lihavuuden vähentämistä, vaan lihaviin ihmisten stigmatisointi uhkaa heidän terveyttään, rakentaa terveydellistä epätasa-arvoa ja aiheuttaa esteitä toimivalle hoidolle (Puhl ja Heuer 2010).

Stigmaa tuottavan keskustelun lisäksi mediassa, erityisesti sosiaalisessa mediassa, on nähtävissä nykyään myös toisenlaista diskurssia. Läskiaktivismi, eli lääketieteellistä lihavuusdiskurssia kyseenalaistava, lihavan kehon hyväksyntään ja arvostukseen pyrkivä liike (Dickins, Thomas, King, Lewis ja Holland 2011), on ottanut tilaa viime vuosien yhteiskunnallisessa keskustelussa. Sosiaalisen median eri kanavilla on jo tilaa sille, että lihavat ihmiset ovat näkyvillä ja tulevat nähtyiksi omaehtoisesti. Kun välissä ei ole toimittajaa, toimitusjärjestelmää ja journalismin funktiota, on kuvasto erilaista. Olisi vaikeaa kuvitella, että kukaan läskiaktivistisesti orientoitunut käsittelisi omaa kehoaan esimerkiksi Instagramissa ruoan, vaa'an ja kasvottomien kehonosien kuvittamana ilman ironiaa. Koska läskiaktivismin kuvasto eroaa kovasti uutismedioiden lihavuuskuvas-tosta, voisi olettaa, etteivät lihavat ihmiset tule esitetyksi mediassa omaehtoisesti tai sellaisella tavalla, jolla haluaisivat tulla nähtyksi.

Visuaalisena journalistina olen kiinnostunut siitä, millaisia merkityksiä kuvajournalismissa tyypilliset esittämisen tavat pitävät sisällään. Haluan pohtia sitä, millaisia ovat hyvät tai huonot esittämisen tavat, ja millaista haittaa on joidenkin ihmisryhmien negatiivisesta esittämisestä yksilöille ja yhteiskunnalle. Uskon aiheen tutkimisen auttavan minua kehittymään kuvaajana ja visuaalisena journalistina.

Suomalaisessa visuaalisen journalismin tutkimuksessa lihavuuden representaatioita ei juuri ole tarkasteltu, joten tällä tutkimuksella pyrin täyttämään myös tutkimusaukkoa. Uskon, että aiheen käsittely visuaalisen journalismin tutkimuksessa voi auttaa kehittämään journalistisia käytäntöjä paremmiksi, kannustaa reflektioon kuvankäytön etiikasta ja herättää keskustelua siitä, millaista on hyvä representaatio, ja mitä kuvaajat tai kuvatoimittajat voivat sen eteen tehdä.

On keskeistä ymmärtää, millaisia haasteita ja epäkohtia on konventionaalisissa kuvajournalistisissa esittämisen tavoissa, jotta niitä voi alkaa muovaamaan paremmiksi. En haluaisi toistaa omista kuvissani stereotyyppioita tai sellaisia esittämisen tapoja, joissa ulko- tai yläpuolelta typistetään jokin joukko ihmisiä tiettyyn piirteeseen, ja toivon, että uutismedioissa yleisesti opittaisiin välttämään tällaisia esittämisen tapoja. Uskon, että oppimalla tunnistamaan ongelmallisia tapoja valokuvata

tai valita kuvituskuvia kuvajournalistien on helpompaa myös opetella uudenlaista kuvaamista: sellaista, joka kunnioittaa ja antaa äänen kohteelleen.

Tutkimukseni kohdistuu journalistisiin valokuviin. Journalistinen valokuva on yksi valokuvan päägenreistä. Se liittyy ajankohtaisesti ja paikkaansapitävästi samassa yhteydessä esitettyyn kirjoitettuun tekstiin. Journalistinen valokuva on usein dokumentaarinen ja ajankohtainen, mutta se voi olla myös fiktiivinen tai vaikka metaforinen. (Pienniemi 2012.) Osa tutkijoista (esim. Tomanić Trivundža 2010, 68–69) esimerkiksi ymmärtää kuvituskuvat, joita tässä tutkimuksessa käsittelen paljon, journalistisiksi valokuviksi siitä huolimatta, että ne voivat olla täysin fiktiivisiä.

Tarkastelen tässä tutkimuksessa sitä, miltä lihavuus näyttää juuri nyt suomalaisen iltapäivälehdien edustamassa journalismissa. Kriittisen lihavuustutkimuksen sanaston mukaisesti käytän työssäni lihava-termiä erilaisten lihavuuteen viittavien kiertoilmaisujen sijasta (Kyrölä 2016, 20). Tutkin sitä, millaisia ovat Ilta-Sanomien lihavuutta käsittelevien juttujen kuvat ja millaisia lihavuutta stigmatisoivia diskursseja niistä voi lukea. Ensin esittelen kriittistä lihavuustutkimusta ja tutkimusta kuvajournalismin tuottamista stigmoista, ja niistä jatkan tutkimuskysymyksiini. Seuraavaksi avaen aineistoni rajausta Ilta-Sanomien lihavuutta käsittelevien juttujen kuviin ja kerron metodeistani. Analyysiluvussa teen aineistoni sisällönanalyysin ja sen jälkeen diskurssianalyysin. Lopuksi teen vielä yhteenvedon tuloksista ja pohdin kuvajournalismin etiikkaa sekä stigmatisoivan kuvajournalismin merkitystä ja vaikutuksia yleiseen käsitykseen lihavuudesta.

2. KRIITTINEN LIHAVUUSTUTKIMUS JA STIGMA KUNTAJOURNALISMISSA

Työni sijoittuu poikkitieteellisesti kuvajournalismin tutkimuksen ja kriittisen lihavuustutkimuksen alueille. Siinä, missä lihavuustutkimusta tehdään pääsääntöisesti medikaalisesta näkökulmasta, pyrkimyksenä ymmärtää ja osoittaa lihavuuden terveydellisiä seurauksia, pyritään kriittisellä lihavuustutkimuksella sen sijaan osoittamaan ja kyseenlalaistamaan niitä ajattelumalleja, joihin dominoiva lihavuustutkimus perustuu.

Tässä luvussa esittelen aiempaa tutkimusta ja tutkimukseni kannalta keskeisen teoreettisen viitekehyksen. Kerron, kuinka lihavuus alkoi pelottamaan ihmisiä, miten pelkoa on pidetty yllä myös joukkoviestinnässä, ja millaisia vaikutuksia joukkoviestinnän lihavuuskuvastolla on.

Aloitan avaamalla luvussa 2.1. lihavuusepidemiadiskurssin käsitettä ja kerron sen synnystä. Luvussa 2.2. keskityn kriittiseen lihavuustutkimukseen ja luvussa 2.3. stigman käsitteeseen. Luvussa 2.4. perehdyn lihavuuden esittämiseen journalistisessa valokuvassa ja kerron siihen liittyvästä aikaisemmasta tutkimuksesta, ja sitä varten avaam myös journalistisen valokuvan ja representaation käsitteitä. Luvussa 2.5. kerron tutkimukseni tavoitteista ja rajauksesta.

2.1 2000-luvun lihavuusepidemiakeskustelu

Lihavuuden käsittely ongelmana on jokseenkin uutta: modernin lihavuuskeskustelun on todettu käynnistyneen vasta 1800-luvulla. Vaikka lihavuutta oli perinteisesti pidetty vaurauden ja hyvinvoinnin merkinä, alettiin sitä juuri 1800-luvulla paheksumaan keski- ja yläluokissa, joiden parissa ruoasta ei enää ollut puutetta. Toinen merkittävä käännekohta keskusteluun tuli 1960-luvulla. Silloin ensimmäiset suuret laihdutusohjelmat, kuten Painonpudottajat (*Weight Watchers*), alkoivat Yhdysvalloissa, ja populaari- ja kulutuskulttuurin nousu vahvisti erityisesti naisvartaloon liitettyjä ulkonäkövaatimuksia. (Harjunen 2018.)

Suomessa julkinen keskustelu lihavuudesta oli hillittyä aina 1990-luvulle saakka, ja keskittyi sittenkin lähinnä kansanterveys- ja ravitsemuskysymyksiin. Kansanterveysnäkökulman ohessa etenkin naistenlehdissä kirjoitettiin runsaasti laihdutuksesta ja kehoitettiin lukijoita muokkaamaan kehojaan tietynlaiseen feminiiniseen ja heteroseksuaalisesti viehättävään suuntaan. (Harjunen

2018.) Laihdutuskulttuuriin kannustettiin siis pääosin naisille suunnatulla alustalla. 1990-luvun kuluessa lisääntyivät sekä laihdutusjutut että jutut lihavuudesta sosiaalisena ongelmana (emt.).

Merkittävänä globaalina terveysongelmana lihavuudesta alettiin puhua vasta 2000-luvun alussa, ja sama keskustelu jatkuu yhä (Harjunen 2018). WHO:n vuonna 2003 julkaisema raportti (WHO 2003) nosti lihavuuden maailmanlaajuisesti terveysongelmaksi ja ravisutti käyntiin vilkkaan lihavuuskeskustelun (Harjunen 2018). Raportin julkaisun jälkeen uutismediat alkoivat käyttää epidemia-sanaa, jolla luotiin mielikuvia läpi populaation hillittömästi leviävästä sairaudesta (Gard ja Wright 2005, 20-21).

Lihavuusepidemiadiskurssin kautta lihavasta ruumiista on tullut keskeinen yhteiskunnallisen keskustelun ja terveydellisen, moraalisen ja sosiaalisen arvioinnin kohde (Gard ja Wright 2005). Paitsi lihavuudesta itsessään, lihavista ihmisistä on konstruoitu vaarallinen ja uhkaava ilmiö (Harjunen 2018), paljolti median sekä kansanterveys-, lääke- ja taloustieteilijöiden toimesta (Gard ja Wright 2005). Sana ”epidemia” on diskurssissa keskeinen: epidemian uhatessa jokainen meistä on potentiaalinen uhri ja jokaisen tulee toimia aktiivisesti säästyäkseen (Gard ja Wright 2005, 20-21).

Lihavuus on pitkään nähty ennen kaikkea terveydellisenä ja lääketieteellisenä kysymyksenä (Harjunen 2017). Lääketieteilijöillä on perinteisesti ollut lihavuuteen liittyvän tiedon ja asiantuntijuuden tuottamiseen yksinoikeus (Harjunen 2018). Lääketieteellisen lihavuuskäsityksen ongelmana on kuitenkin sen suppea suhtautuminen lihavuuteen pelkästään parannettavana sairautena. Lääketiede on määritellyt, miten lihavuutta hoidetaan, vaikka hoitomenetelmät ovat olleet tehottomia ja toisinaan jopa vaarallisia (Emt.). Terveiden määrittely painoindeksin kautta on johtanut sellaiseen terveydenhuoltoon, jossa painonpudotusta tarjotaan lääkkeeksi kaikkiin lihavien ihmisten terveysongelmiin (Harjunen 2017).

Kaupallisesti suuntautuneelle lääketieteelle lihavuusepidemiadiskurssista on ollut myös hyötyä. Esimerkiksi yhdysvaltalaisen laihdutusteollisuutta tarkastelevan raportin mukaan vuonna 2022 erilaisia laihdutus- ja painonhallintatuotteita ja -palveluja myytiin maailmanlaajuisesti 175 miljardin Yhdysvaltain dollarin edestä (Expert market research 2023).

Lihavuuden medikalisaatio, terveystiete ja uusliberaalin talouden eetos kytkeytyvät toisiinsa. Terveystiete kannustaa ottamaan vastuuta sellaisistakin asioista, joihin ihmisellä itsellään ei ole valtaa, ja medikalisaatio antaa tähän välineitä. Terveystieteen sisäistänyt ihminen liikkuu ja terveystietoa ja soveltuu uusliberaalin yhteiskunnan arvoihin: hän on tuottava, tehokas ja kantaa vastuun itsestään ja kehostaan. Tälle lihavuusdiskurssin tuottama lihava ihminen asettuu vastakohtaksi. (Harjunen 2018.)

2.2 Kriittinen lihavuustutkimus

Kriittinen lihavuustutkimus ymmärtää lihavat ihmiset ryhmänä, jota kohdellaan yhteiskunnassa eriarvoistavasti (Harjunen 2018). Lihavuutta ei ajatella lukuna tai mittaustuloksena, vaan konstruktiona, joka tuotetaan sosiaalisissa suhteissa sen kautta, millaisen kehon käsitämme normaalina tai epänormaalina ja hyväksyttävänä tai ei-hyväksyttävänä (Harjunen 2012). Lihavuus tai ”normaali” ruumiinkoko ovat siis aina sopimuksenvaraisia, ympäröivään yhteiskuntaan ja aikansa tietämykseen reagoivia määreitä (Emt).

Kriittisen lihavuustutkimuksen näkökulma on usein intersektionaalinen ja huomioi sen, että lihavuuden kokemukseen vaikuttavat esimerkiksi sukupuoli, sosioekonominen asema, vamma tai vammattomuus ja etninen tausta. Tutkimuksessa on pyritty osoittamaan, ettei lihavuusepidemiadiskurssissa ole kyse vain terveydestä, vaan myös vallasta ja normalisoinnista. Se on myös kritisoinut lääketieteelliselle tutkimukselle tyypillistä tapaa käsittää lihavuus yksilön ongelmana ilman yhteiskunnallista tai kulttuurista kontekstia. (Harjunen 2018.)

Myös lääketieteen määrittely normaalista ja epänormaalista tai sairaasta ja terveestä on sidoksissa aikaan ja heijastelee ympäröivän yhteiskunnan arvoja ja normeja. Uusliberaalissa kehityksessä lihavuus nähdään taloudellisena uhkana ja julkisten varojen menoeränä, jolloin se on helpompaa nimetä sairaudeksi (Harjunen 2018). Kriittinen lihavuustutkimus kysyy kuitenkin, miten uusliberaaliin yhteiskuntaan sijoittuvat ne ihmiset tai ryhmät, jotka kieltäytyvät lääketieteen määrittelystä sairaaksi tai epänormaaliksi eivätkä koe parantumista tarpeelliseksi (Emt).

2.3. Stigma

Kriittisessä lihavuustutkimuksessa stigman käsite on keskeinen, ja se on myös yksi tämän tutkielman oleellisista käsitteistä. Stigmalla tarkoitetaan joukkoa negatiivisia ja yleensä epätosia

uskomuksia, joita yhteiskunnassa tai yhteisössä yhdistetään johonkin ei-toivottuun asiaan tai ominaisuuteen (Seele 2017). Usein stigma liitetään johonkin yhteisön normeista poikkeavaan ulkoiseen olemukseen, käyttäytymiseen tai etniseen alkuperään (Page 1984, 2–3). Fyysiseen olemukseen pohjaavien stigmojen raskauttavuutta yleensä keventää se, ettei ulkoisten ominaisuuksien, kuten erilaisten vammaisuuksien tai ihonvärin, ajatella olevan ihmisten oman toiminnan seurausta, eikä heitä siksi voi syyttää normien vastaisesta olemuksestaan (Page 1984, 6–7; Cahnman 1968, 283–299).

Lihavuus on kuitenkin poikkeus. Se nähdään hyvin usein ihmisen omana syynä (Kyrölä 2016, 48–52), ja on tavallista ajatella, että lihavat ihmiset ovat itse tuottaneet oman lihavuutensa ja kykenisivät myös muuttamaan omaa kehoaan toisenlaiseksi, jos niin päättäisivät (Cahnman 1968, 283–299). Kun ihmisen tulkitaan tarkoituksella käyttäytyvän sosiaalisia normeja rikkovalla tavalla, voi ympäröivässä yhteisössä syntyä yhteisymmärrys siitä, että normien rikkojaa on aivan oikein paheksua tai syrjiä (Page 1984, 6–7). Siksi painoon perustuvia hierarkioita pidetään usein oikeutettuina.

Lihavuus-stigman voimakkuudesta kertoo esimerkiksi se, että lihavuus on ominaisuus, jota välttääkseen tai josta eroon pyristelläkseen ihmiset ovat valmiita menemään äärimmäisyyksiin: 1900-luvun alussa lihavuudesta yritettiin päästä eroon lapamadoilla ja arsenikilla, vuosisadan puolivälissä amfetamiinilla ja tänä päivänä esimerkiksi erilaisilla leikkauksilla (Farrell 2011, 6).

Stigmoja synnytetään ja toisinnetaan mediaesityksissä. Kun käsitellään stigman tuottamista jossakin mediassa, on representaation käsite keskeinen. Representaatio tarkoittaa jonkun edustamista ja jonkun tilalla, kuvana tai muotona olemista (Seppänen 2014), eli esimerkiksi kuvastolla, jota lihavista ihmisistä esitetään uutismedioissa, representoidaan lihavia ihmisiä. Käsitteen avulla voidaan tutkia sitä, millaisin tavoin tietty media tuottaa ja esittää todellisuutta ja millaisia välineitä se käyttää (Seppänen 2005, 78). Representaatio on kulttuurisidonnaista: kun tarkastelen lihavuutta esittäviä aineistoni kuvia luvussa 3, tuotan itsekin niiden merkityksiä ja tulkitsen niitä mielessäni jo olevien käsitteiden kautta. Kun journalistit kuvaavat jotain ihmisryhmää niin, että representaatio on puutteellisista, kapeaa tai negatiivista, rakentavat he samalla stigmaa, eli stigmatisoivat kyseistä ihmisryhmää.

Seuraavassa luvussa tarkastelen sitä, miten lihavuutta esitetään nykypäivän länsimaisessa journalismissa ja millaista stigmaa kuvilla rakennetaan.

2.4. Lihavuuden mediaesitykset

Tässä luvussa esittelen ensin lyhyesti sitä, miten ja millaisella retoriikalla lihavuutta on käsitelty viime vuosikymmenten aikana uutismedioissa. Sen jälkeen luvussa 2.4.2. käsittelen lihavuudesta kertovien juttujen kuvitusta uutismedioissa. Lopuksi avaan vielä, miten uutismedioissa esitetyt stigmatisoivat kuvat vaikuttavat asenteisiin lihavia ihmisiä kohtaan.

2.4.1. Lihavuuden esittäminen uutismedioissa

Viime vuosikymmenten lihavuuskeskustelussa on moraalisen paniikin piirteitä. Lihavat ja lihavuus on asetettu tiukan moraalisen arvioinnin kohteeksi ja lihavien on nähty edustavan uhkaa yhteiskunnan arvoja kohtaan tai suoraan yhteiskunnan rappiotilaa (Harjunen 2012). Lihavuutta on länsimaisissa medioissa väitetty vaarallisimmaksi talous- ja terveysriskiksi: sen vaarallisuutta on verrattu terrorihyökkäykseen (BBC News 2008) ja lihavia on kollektiivisesti syytetty niin kansanterveyden ja -talouden tuhoamisesta kuin öljynhinnan noususta, nälänhädistä ja ilmastonmuutoksesta (BBC News 2007; Harjunen 2012).

Pelon ja uhan elementit liittyvät keskeisesti lihavuusepidemiadiskurssiin. Uutismedioissa lihavuutta käsittelevien juttujen ympäriltä voi havaita retoriikkaa, jossa lihavuudesta puhutaan uhkana tai sitä vastaan taistellaan. Pelkoa tai uhkaa ei yhdistetä kuitenkaan vain lihavuuden mahdollisiin terveysvaikutuksiin tai kansantaloudellisiin seurauksiin, vaan myös ihmisiin, jotka nähdään fyysisesti kyseisen ”uhan” edustajina. (Harjunen 2012.)

Lihavuusepidemiadiskurssin myötä lihavuudesta on tullut nykypäivän länsimaisessa mediakulttuurissa keskeisin merkittävä mielenterveydellisen, moraalisen ja taloudellisen kontrollin sekä kulttuurillisesti haluttavien ominaisuuksien puutteelle. Lihavuutta on pidetty yleisenä aineellisena merkinä komediasta, ja lihavuus on symboloinut sekä rahvaanomaisuutta että sensaationaalista tragediaa. Lihavat ihmisryhmänä on alettu nähdä ongelmallisena ja heidän sosiaalista, henkistä ja moraalista kyvykkyyttään on jatkuvasti kyseenalaistettu. (Kyrölä 2016, 9–10 ja 48–52; Harjunen 2012.)

2.4.2. Lihavuuden kuvittaminen journalismissa

Lihavuuden kuvitusta ei ole suomalaisessa kuvajournalismin tutkimuksessa juurikaan käsitelty, mutta kansainvälisesti aiheesta löytyy joitakin kiinnostavia tutkimuksia. Esimerkiksi Chelsea Heuer, Kimberly McClure ja Rebecca Puhl (2011a) havaitsivat Yhdysvalloissa tekemässään tutkimuksessa, että lihavaa ihmistä esittävästä kuvasta lähes kolme neljäsosaa, 72 prosenttia, esittää lihavuuden negatiivisessa, stigmatisoivassa valossa. Tutkimuksen aineistossa lihavat esitettiin ilman päätä, heistä kuvattiin vain vatsaa tai alavartaloa tai heidät näytettiin syömässä tai juomassa merkittävästi useammin kuin ei-lihavat henkilöt. Epätodennäköisempää ei-lihaviin verrattuna oli sen sijaan, että lihavat ihmiset olisi näytetty täysipukeisina, ammattivaatetuksessa tai harrastamassa liikuntaa. (Heuer, McClure ja Puhl 2011a.)

Heuerin ja kumppaneiden (2011a) tutkimuksessa toistuviksi negatiivisiksi kuvaamisen tavoiksi oli tunnistettu seuraavat:

- Kuvassa ei ole henkilön päätä
- Henkilö on kuvattu takapuolelta tai sivulta
- Kuvassa on pelkästään vatsa tai alavartalo
- Kuvan henkilöllä ei ole vaatteita tai keskivartalo on paljaana
- Henkilö esitetään syömässä tai juomassa
- Henkilö esitetään istumassa tai muulla tavoin fyysisesti epäaktiivisessa tilassa

Tutkimus (Heuer, McClure ja Puhl 2011a) vahvistaa ”päättömän vatsan” ilmiön:

uutiskuvastereotypian, jossa lihava näytetään niin, että hänen päänsä on rajattu ulos kuvasta. Vaikka lihavan pään rajaamisella ulos kuvasta yritetään suojella yksityisyyttä, pyritään kuvastolla, jossa korostetaan tarpeettomasti tiettyjä kehonosia, ehkä herättämään katsojassa inhoa, neutraalin anonyymien kuvittamisen sijaan. Erottamalla tiettyjä lihaviin kehojen osia ja

korostamalla toisia uutiskuvat halventavat lihavia henkilöitä ja supistavat heidät symboliksi epidemialle sen sijaan, että heidät näytettäisiin kokonaisina ja ihmisarvoisina ihmisinä. (Heuer, McClure ja Puhl 2011a.)

2.4.3. Stereotyyppisten kuvien vaikutus asenteisiin

Visuaalinen journalismi toisintaa negatiivisia ennakkoluuloja, mutta vaikuttaa myös niiden syntymiseen. Stereotyyppiset, negatiiviset kuvat lihavista ihmisistä uutisjutuissa lisäävät ihmisten negatiivisia asenteita lihavia kohtaan. Ne rakentavat tunnetta sosiaalisesta etäisyydestä ja oletuksia siitä, että lihava ihminen olisi laiska eikä hänestä pidettäisi. (McClure, Puhl ja Heuer 2011b; Puhl, Luedicke ja Heuer 2013.)

Stigmatisoivat kuvat alleviivaavat journalismin esittämää kuvaa lihavuudesta yksilöiden ongelmana ja syynä. Kun lihavuudesta syytetään yksilöä yhteiskunnan sijaan, vähenee julkisten tahojen kiinnostus kohdata tai käsitellä aihetta. (Heuer, McClure ja Puhl 2011a.) Yksilökeskeisen diskurssin voi nähdä täydentävän keskustelua, jossa lihavuudesta puhutaan kansakunnan uhkana. Tarkastelemalla molempia diskursseja voi nähdä lihavien näin saavan harteilleen vastuun paitsi omasta lihavuudestaan, myös kansakunnan terveydestä.

Visuaalisella journalismilla kuitenkin olisi merkittävä mahdollisuus myös vähentää lihavuuteen kohdistuvaa yhteiskunnallista stigmaa. Kuvilla on mahdollista muuttaa ja parantaa asenteita: tutkimukset ovat osoittaneet, että positiiviset kuvat lihavista lisäävät myönteisiä asenteita heitä kohtaan (Puhl, Luedicke ja Heuer 2013).

2.5. Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tavoitteet ja tutkimuskysymykset. Tässä tutkimuksessa analysoin sitä, millaista on suomalaisen iltapäivälehdien lihavuutta esittävä kuvajournalismi. Työn tavoitteena on haastaa kuvajournalisteja pohtimaan lihavuuden kuvallisia representaatioita ja niiden synnyttämiä merkityksiä. Toivon myös, että työni kannustaa kyseenalaistamaan toimitusten kuvankäytön konventioita ja pohtimaan kuvien valinnan etiikkaa.

Käytän tutkimuksessa termiä lihava. Läskiaktivismiin ja kriittisen lihavuustutkimuksen sanastossa suositetaan sanaa lihava esimerkiksi ongelmakeskeisen ”ylipainoisen” tai kiertoilmauksellisten ”iso” tai ”plus-kokoinen” sijaan. Sana ”lihava” on terminä tarkempi, sillä se viittaa sellaiseen kehonkokoan, joka ylittää sukupuolitetut, länsimaiset sosiokulttuuriset normit ja on siksi aina lähtökohtaisesti sidoksissa kulttuuriseen kontekstiinsa. (Kyrölä 2016, 20.)

”Lihava” terminä on sen suhteellisen lyhyen historian aikana rakentunut tarkoittamaan vastakohtaa hyväksyttävälle ja ”normaalille”. Läskiaktivismissa sanan lihava anteeksipyytelemätön käyttäminen pyrkii tarkoituksenmukaistamaan termin ja kääntämään sen merkityksen, esimerkiksi jokseenkin samaan tapaan jolla queer-aktivistit ovat ottaneet queer-sanan käyttöönsä. (Kyrölä 2016, 20.)

Kuvien luokittelu lihavia tai ei-lihavia esittäviksi ei ole lähtökohtaisesti yksioikoista. Kehojen nimeäminen ”lihaviksi” nykykulttuurissa yhdistyy helposti haukkumiseen, ja siten riskinä on saman toiminnon toistaminen. Luokittelua helpottaa kuitenkin se, että aineiston rajoittaa sellaisiin kuviin tai teksteihin, jotka nimenomaisesti käsittelevät lihavuutta, jolloin en itse tutkijana ota kantaa siihen, ovatko kehot lihavia, vaan tyydyn havainnoimaan muiden määrityksiä niistä. (Kyrölä 2016, 20–21.)

Koska kriittinen lihavuustutkimus ja visuaalisen journalismin tutkimus ovat toistuvasti todenneet, että lihaviin ja lihavuuteen kohdistuu stigmaa ja sitä tuotetaan erilaisissa mediaesityksissä (esim. Heuer, McClure ja Puhl 2011a; Harjunen 2012), olen muodostanut tutkimukseni tavoitteet sen oletuksen pohjalta, että lihavuutta esittävästä kuvajournalismista voi havaita stigmaa.

Tutkimukseni tavoitteet voi pelkistää seuraaviksi tutkimuskysymyksiksi:

1. Millaiset aiheet ja kuvatyypit toistuvat lihavuutta käsittelevien juttujen kuvituksessa?
2. Millaiset diskurssit stigmatisoivat lihavuutta journalistisessa kuvituksessa?

3. AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni menetelmiä ja aineistoa. Luvussa 3.1. kerron siitä, mistä, miten ja millä perusteilla olen etsinyt, kerännyt ja rajannut aineistoni. Luvussa 3.2. kerron tutkimukseni metodeista. Luvussa 3.2.1. avaan tarkemmin sisällönanalyysiä, ja luvussa 3.2.2. pureudun diskurssianalyysiin ja siihen, miten hyödynnän sitä tutkimuksessani.

3.1 Aineisto

Valitsin aineistokseni Ilta-Sanomien verkkosivuilta lihavuutta käsittelevien juttujen valokuvat ajalta 11.7.2022–17.2.2023. Tällä aikaväliltä löysin 22 lihavuutta käsittelevää juttua, joista aineistoon tuli yhteensä 45 kuvaa. Lihavuutta käsitteleviä juttuja löysin hakemalla Ilta-Sanomien hakukoneella sanan ”lihavuus”.

Valitsin jutut Ilta-Sanomista, sillä se on maksumuuriton media, ja yksittäisistä lehdistä se tavoittaa Suomessa eniten lukijoita (KMT 2022). Koska lehti on vapaasti luettavissa, sen lukijakunta ei rajoitu sellaiseen sosioekonomiseen luokkaan, joka on valmis maksamaan uutisistaan.

Maksumuurittomista uutislähteistä myös Yle rajautui ulkopuolelle, sillä teen itse Ylen uutisissa tuntityöläisenä kuvatoimitusta. Ilta-Sanomien sivuilla julkaistuista jutuista otin mukaan vain ne, jotka ovat Ilta-Sanomien omia. Rajasin aineistoni ulkopuolelle Me Naiset -median jutut, joita Ilta-Sanomien haussa myös näytetään, sillä julkaisut kuuluvat samaan konserniin.

Etsin juttuja asiasanalla, joten valitsemissani jutuissa sana ”lihavuus” mainittiin jutun leipätekstissä, otsikossa, ingressissä, kuvatekstissä tai asiasanoissa, jotta hakukone näytti jutun. Hakusanalla hakutoiminto tarjosi myös useita juttuja, joissa aiheena ei ollut lihavuus, vaan jokin aivan muu. Haun jälkeen tarjotut jutut luin ja seuloin vielä niin, että juttu käsitteli lihavuutta tai lihavuus oli muuten jutun kärjessä. Laihduttamista käsittelevät jutut laskin mukaan, jos niissä lihavuuden käsittely oli keskeinen osa juttua. Lihavuutta käsittelevistä tv-sarjoista kertovat jutut laskin mukaan, jos jutun painopiste oli nimenomaan lihavuudessa. Kriteeri aineiston valinnalle oli siis se, että juttu käsitteli lihavuutta ja siinä oli valokuva.

Sisällönanalyysin vaiheessa jätin kuvan julkaisuyhteyden eli jutun muun sisällön tarkastelun ulkopuolelle. Kuvajournalismin tutkimuksessa keskustelua tekstielementtien tutkimisesta kuvien yhteydessä on paljon, ja tutkimuksen valtavirta kannattaa jonkinlaista kontekstin huomioimista, esimerkiksi juuri kuvatekstien kautta (Kedra 2017). Koska sisällönanalyysissä tarkastelin ennen

kaikkea kuvatyyppejä ja kuvan aihetta, ei tässä työvaiheessa kuvan tekstiyhteyden tarkastelu olisi kuitenkaan ollut vielä mielekäästä.

Suuri osa aineiston kuvista oli kuvapankkikuvia, eli kuvatoimistoilta kuvitustarkoitukseen ostettuja valokuvia, jotka on todennäköisesti valittu juttuun vasta sen kirjoittamisen jälkeen. Kuvien tuottamisen prosessi vaikuttaa myös kuvien vastaanottamiseen ja tulkintaan (Kedra 2016). Koska suuri osa aineiston kuvista oli tuotettu erillään jutun kirjoittamisesta, niitä tuli myös pystyä tarkastelemaan muista jutun osista erillisinä. Samoja kuvia, kuten kuvapankkien kuvituskuvia, voidaan myös käyttää erilaisissa yhteyksissä eri medioissa. Jos tutkitaan kuvaa ilman sen kontekstia, voidaan tavoittaa sitä kuvan alkuperäistä merkitystä, jota katsoja rakentaa kuvalle suhteessa erilaisiin kulttuurillisiin konteksteihin. (Müller, Kappas and Olk 2012, 322.)

Jutun asiayhteyden lähtökohtaisesta ulossulkemisesta huolimatta huomioin sisällönanalyysivaiheessa sitä tilanteissa, joissa kuvassa esiintyvä henkilön lihavuutta tai ei-lihavuutta oli vaikeaa määrittää. Näin oli osassa niistä kuvissa, joissa kuvattavana oli jutun haastateltava: kuvateksteistä tai jutusta saattoi selvittää se, näyttikö henkilö jutussa itsensä lihavuuden vai esimerkiksi oman kokemuksen mukaan onnistuneen painonpudotuksen kautta. Myös kuvapankkikuvista, joissa esiintyvistä kehoista en osannut itse määrittää, ovatko ne kulttuurisesti ymmärrettävissä lihaviksi, saattoi kuvateksti kertoa, oliko kuvan tarkoitus kuvastaa lihavaa ihmistä.

Tutkimuksen seuraavassa vaiheessa eli diskurssianalyysissä huomioin myös kuvien kuvatekstejä. Tekstikontekstin huomioiminen on oleellista kun kuvia tulkitaan laadullisesti ja paikallistetaan niiden synnyttämiä diskursseja. Vaikka keskityin tulkitsemaan kuvia itsenäisinä muista jutun osista, kuten leipätekstistä ja otsikosta, antoivat kuvatekstit välillä niin vahvan tulkintaohjeen kuvalle, että koin tarpeelliseksi huomioida sen. Diskurssianalyysissä kuvatekstejä on tärkeää huomioida, sillä kuva voi menettää osan informaatiostaan, jos konteksti poistetaan kokonaan (Kedra 2017), ja kuvateksteillä on tutkimusten mukaan merkittävä vaikutus siihen, miten kuvia luetaan (Müller, Kappas ja Olk 2012). Kaikkien journalististen kuvien visuaalista viestiä ei välttämättä ole edes mahdollista tulkita, jollei konteksti ole lukijalle jo valmiiksi tuttu (Kedra 2017). Koska kuvatekstillä pyritään ohjaamaan lukijan tulkintaa kuvasta, katsoin kuvatekstin joissain tapauksissa korostaneen jotakin tiettyä diskurssia ja antaneen kuvalle kontekstin.

Jutuista laskin mukaan kaikki valokuvat. Jos sama kuva esiintyi jutussa kahdesti, esimerkiksi kerran kuvakokoelmassa ja kerran sellaisenaan, laskin sen mukaan vain kerran. Grafiikat, piirroskuvat, videomuotoiset kuvasarjat ja videot jätin pois aineistostani, jotta aineisto olisi keskenään vertailukelpoista, ja koska olin ensisijaisesti kiinnostunut juuri valokuvista.

3.2. Metodit

Käytin tutkimuksessa kahta metodia: sisällönanalyysiä ja diskurssianalyysiä. Sisällönanalyysillä pyrin selvittämään, millaiset kuvittamisen tavat toistuvat lihavuutta käsittelevissä jutuissa. Sitä tutkiakseni tarkastelin sekä kuvien aiheita että niiden juttutyyppejä. Käytin sisällönanalyysiä ja kuvien teemojen paikallistamista myös tukena diskurssianalyysin tekemisessä. Diskurssianalyysillä pyrin havaitsemaan aineistossa toistuvia, lihavuutta tai lihavia ihmisiä stigmatisoivia diskursseja.

3.2.1. Sisällönanalyysi

Tutkimukseni ensimmäinen vaihe oli sisällönanalyysi. Sen avulla luokittelin kuvien aiheet ja kuvatyypit. Aiheen mukaan luokittelu antoi mahdollisuuden hahmottaa kuvista temaattisia kokonaisuuksia ja tuki diskurssianalyysin tekemistä. Jaottelin kuvat myös kuvatyypin mukaan, sillä kuvatyyppi kertoi paljon kuvan teko- ja valintaprosessista, ja kuvatyyppien taulukoinnilla saattoi havainnollistaa kuvamassan laatua. Luokittelu auttoi tekemään havaintoja siitä, millainen on tyyppillinen lihavan kuva ja miten se on syntynyt.

Sisällönanalyysi on työskentelytapa, jossa painopiste on aineiston aiheiden ja teemojen paikallistamisessa: esimerkiksi sitä, mitä valokuva esittää tai mitä mediateksti käsittelee. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 78–107). Sitä voidaan pitää yksittäisen metodin lisäksi myös löyhänä kehyksenä, joka voidaan liittää osaksi erilaisia analyyskejä (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 78). Laadullisessakin sisällönanalyysissä voidaan käyttää apuna määrällisten suhteiden hahmottamista (Seppänen 2005 146).

Sisällönanalyysissä tutkija voi yksinkertaisimmillaan luokitella aineiston niin, että tunnistaa ja nimeää aineistosta löytyviä elementtejä, määrittää niistä luokkia ja laskee sitten, kuinka monta kertaa luokka esiintyy aineistossa (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 78). Koska tutkimuksessani kyse oli kuva-analyysistä, tein koodausta sen pohjalta, millaisia elementtejä kuva sisältää.

Sisällönanalyysillä pyrin vastaamaan tutkimuskysymykseeni siitä, millaiset aiheet ja kuvatyypit lihavuutta käsittelevien juttujen kuvituksessa toistuvat.

Sisällönanalyysissä aineiston koodauksen tulee olla systemaattista (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 78–107). Kaikkia aineistossa esiintyviä kuvia tarkastelin siis samanlaisen linssin läpi ja käytin luokittelussa yhtenäisiä perusteita.

3.2.2. Diskurssianalyysi

Toisessa vaiheessa siirryin sisällönanalyysistä analysoimaan kuvien tuottamia stigmatisoivia lihavuuden representaatioita diskurssianalyysin avulla. Diskurssianalyysin voi määritellä kielenkäytön tai muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa tutkitaan sitä, miten erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä rakennetaan jaettua todellisuutta (Juhila, Suoninen ja Jokinen 2016, 14). Sen keinoin pääsin tarkastelemaan journalististen kuvien ottamista, valitsemista ja julkaisua toimintana, joka rakentaa esimerkiksi mielikuvia, ennakkoluuloja ja stigmaa.

Diskurssianalyysissä tutkitaan kieltä tai muuta merkitysvälitteistä toimintaa (Juhila, Suoninen ja Jokinen 2016, 21–23). Kiinnostuneita ei olla yksilön sisäisestä maailmasta vaan niistä merkityssysteemeistä, joita yksilöt tai toimijat tuottavat kielen tai muun ilmaisun kautta (Juhila, Suoninen ja Jokinen 2016, 32). Rakentumista voidaan lähteä tarkastelemaan kysymällä mitä, missä tilanteessa, miten ja millä seurauksilla jotain sanotaan (Emt, 252–275). Tutkimuksessani tarkastelun kohteena olivat kuvat, joten kysymisen muoto oli esimerkiksi se, mitä ja miten kuvassa ilmaistaan.

Vaikka diskurssianalyysi mielletään usein nimenomaan kirjoitetun tekstin tutkimukseksi, sitä voidaan käyttää ja käytetään myös visuaalisen aineiston tutkimuksessa. Esimerkiksi tiedotusvälineiden kieltä tarkastellut kriittisen diskurssianalyysin edustaja Norman Fairclough (1997, 29) laskee tekstiksi myös visuaalisen aineiston ja äänitehosteet.

Norman Fairclough käsittelee diskurssia kolmen käsitteen kautta. Hänen mukaansa diskurssin ensimmäinen ulottuvuus, teksti, on diskurssin fyysinen muoto, eli visuaalinen representaatio tai puhuttu tai kirjoitettu kieli. Toinen ulottuvuus ovat diskurssin fyysisen muodon rakentumista ohjaavat käytännöt, eli esimerkiksi tiedotusvälineiden institutionaaliset piirteet sekä kuvien ja tekstin tuottamista ohjaavat säännöt ja konventiot. Faircloughin mukaan diskurssin kolmas ulottuvuus tarkoittaa niitä olosuhteita, joissa diskurssi voi ilmetä. Kolmas ulottuvuus on

ympäröivää kulttuuria: sosiaalisia rakenteita, normeja, käytäntöjä ja arvoja, joiden sisällä joukkoviestintä syntyy ja joiden kanssa se on vuorovaikutuksessa. (Fairclough 1997, 78–86.)

Faircloughin (1997, 76) mukaan diskursseilla tuotetaan tieto- ja uskomusjärjestelmiä sekä sosiaalisia identiteettejä. Ideologiaksi voidaan kutsua kielenkäyttötapoja, oletuksia ja ”itsestänselvyyksiä”, jotka tuntuvat toimittajille, yleisöille ja kolmansille osapuolille luonnollisilta ja muodostavat yhteisen maaston vuorovaikutukselle (Fairclough 1997, 64). Diskurssin yhtenäisyys pohjautuu ideologiaan, ja kuvatkin usein tuotetaan siihen nojaten (emt.).

Kun tutkin kuvista stigmatisoivia elementtejä, oli keskeistä analysoida diskurssianalyysin työkaluin juuri valtasuhteita. Diskurssianalyysissä valtaa tarkastellaan sosiaalisiin käytäntöihin kietoutuneena ilmiönä: ei yksilöiden ominaisuutena tai ulkoapäin vaikuttavana voimana. Niiden sijaan tutkitaan sitä, miten valtasuhteet syntyvät sosiaalisissa käytännöissä, miten joitain tietoja aletaan pitää totuutena ja millaisia subjektipositioita ihmisille muodostuu valtasuhteissa. (Juhila, Suoninen ja Jokinen 2016, 63.)

Diskurssianalyysinä tunnetaan useita toisistaan poikkeavia suuntauksia, joiden elementtejä voidaan käyttää tutkimuksessa limittäinkin. Foucault-vaikutteinen kriittinen diskurssianalyysi perehtyy laajoihin historiallisiin linjanvetoihin, ja brittiläinen kriittinen diskurssianalyysi on kiinnostunut vallan problematiikasta. (Juhila, Suoninen ja Jokinen 2016, 199–200.) Tutkimukseni poimi vaikutuksia molemmista suuntauksista, sillä olin kiinnostunut tarkastelemaan sitä, miten kuvallinen ilmaisu rakentaa sosiaalista ja poliittista eriarvoisuutta.

Tässä tutkimuksessa pyrin tunnistamaan, millaiset diskurssit kuvissa toistuvat, eli millaiset diskurssit ovat saaneet lihavuutta käsittelevässä kuvajournalismissa keskeisen aseman. Hegemonisen aseman saaneista diskursseista tutkin niitä asemia tai subjektipositioita, joita diskurssit tarjoavat lihaville ihmisille. Diskurssianalyysin avulla pyrin vastaamaan tutkimuskysymykseeni siitä, millaisia stigmatisoivia elementtejä kuvat sisältävät, eli tunnistamaan stigmaa rakentavia diskursseja.

4. ANALYYSI JA TULOKSET

Tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa 4.1. esittelen aineistoni sisällönanalyysin. Esitän aineistoni määrällisesti erilaisissa taulukkomuodoissa. Luvussa 4.1.1. avaan aineistosta löytyneitä kuvatyyppejä ja esitän ne taulukossa. Luvussa 4.1.2. kerron kuvien luokittelusta niiden aiheen mukaan ja niistä rajauksista, joita olen luokitellessani tehnyt. Samassa yhteydessä pohdin, miksi jotkin aiheet korostuivat aineiston kuvissa, ja mikä tuloksissa aikaisempaan tutkimukseen nähden oli jopa yllättävää. Luvussa 4.1.3. tarkastelen kuvien representaatioita, niistä puuttuvia representaatioita ja sitä kautta kuvien kohderyhmää.

Luvussa 4.2. siirryn diskurssianalyysiin, jossa etsin aineistosta stigmaa rakentavia diskursseja. Esittelen kolme aineistosta tunnistamaani diskurssia. Lyhyen yhteenvedon tutkimustuloksistani teen luvussa 4.3.

4.1.1. Lihavuutta kuvitetaan kuvituskuvilla

Sisällönanalyysi osoitti, että Iltasanomien lihavuutta käsittelevien juttujen kuvat olivat pääasiassa kuvituskuvia, joiden tehtävä on toimia visuaalisena houkuttimena, herättää mielikuvia ja havainnollistaa käsiteltävää asiaa. Seuraava taulukko (Taulukko 1.) esittää aineistossa esiintyviä kuvatyyppejä ja siitä voi nähdä, että noin 50 prosenttia aineiston kuvista oli kuvituskuvia.

Taulukko 1. Kuvatyyppit

kuvatyyppi	
kuvituskuva	26
henkilokuva	8
kotiarkistokuva	7
urheilukuva	2
kuvankaappaus TV-ohjelmasta	2
yhteensä	45

Kuvituskuvat, joita aineistossani oli 24, rakentavat visuaalisia houkuttimia, herättävät mielikuvia ja havainnollistavat käsiteltävää asiaa. Kuvituskuvat eivät täytä kaikkia uutiskriteerejä, ja usein ne luokitellaan uutisarvottomiksi (Pienniemi 2012). Suurin osa aineiston kuvituskuvista oli fiktiivisiä,

lavastettuja otoksia ihmisistä. Kaikista kuvituskuvista vain viidessä ei ollut lainkaan ihmisiä, vaan sairaala, lääkkeitä ja ruokaa. Kuten kuvituskuvalle on tyypillistä (emt.), esiintyivät useimmat ihmiset aineiston kuvituskuviissa anonyymeinä. Kuvista anonyymejä teki useimmiten se, ettei kuvissa näkynyt päätä. Kuvitusvalokuvia käytetäänkin erityisesti silloin, kun jutun aihe on dokumentaarisesti esitettäväksi arkaluontoinen tai vaikeasti visualisoitavissa (emt.). Kuvituskuvien suuresta roolista aineistossa voidaan ehkä päätellä, että lihavuuteen suhtaudutaan toimituksissa häveliäästi. Toinen mahdollinen päätelmä olisi, ettei aihetta pidetä niin tärkeänä, että sitä varten haastateltaisiin ja kuvattaisiin ihmisiä. Molempien väitteiden varmempi toteaminen vaatisi kuitenkin tutkimusta kuvituskuvien käytön määrästä suuremman aineiston avulla.

Aineiston kuvista kaksi oli urheilukuvia. Urheilukuva on valokuvan aiheluokka, jota voidaan käyttää esimerkiksi uutiskuvana tai kuvituskuvana (Pienniemi 2012). Aineistossa esiintyneet urheilukuvat olivat aikanaan mahdollisesti dokumentaarisessa tarkoituksessa otettuja kuvia, mutta aineiston jutun yhteydessä niillä pyrittiin havainnollistamaan tiettyä urheilijaa henkilönä. En kategorisoinut urheilukuvia myöskään henkilövalokuviksi, sillä ne oli todennäköisesti otettu pelin yhteydessä niin, ettei kuvattava ollut tietoinen kuvaamisesta.

Henkilövalokuvat, joita aineistossa oli kahdeksan, ovat kuvia, joiden tarkoitus on luonnehtia tai auttaa lukijaa identifioimaan jutussa esiintyvä henkilö. Niitä käytetään useimmiten henkilöhaastattelujen kuvituksena. Henkilökuvien erottaminen henkilöä esittävistä uutiskuvista ei ole aina aivan selvää, mutta henkilökuvat tähtäävät yleensä jollain tapaa luonnehtimaan kuvattavaa, ja usein kuvaus tapahtuu sovittuna kuvaushetkenä. Kuvattavan henkilön keskittyminen kuvatuksi tulemiseen muuttaa kuvan painoa ja tunnelmaa uutiskuvaan verrattuna. Henkilökuvissa kuvaajan ja kuvattavan välillä on yhteys, ja kuvattavalla on enemmän valtaa ja mahdollisuuksia vaikuttaa kuvan syntyyn. Hän voi esimerkiksi esittää toiveita kuvauspaikasta tai tilanteesta ja valita ilmeensä ja asentonsa. Henkilökuvat ovatkin usein uutiskuvia tyylytellympiä esimerkiksi kuvattavan asun tai kuvauspaikan suhteen. (Pienniemi 2012.)

Kotiarkistokuvat, joita aineistossa oli seitsemän, eivät olleet journalistien ottamia kuvia, mutta koska ne oli julkaistu journalistisessa yhteydessä, niitä tuli voida tarkastella osana journalistisen jutun kokonaisuutta. Aineiston jutuista osa rakentui merkittävästi juuri kotiarkistokuvien varaan visuaalisuuden luomisessa. Samaa henkilöä esittävistä kotiarkistokuvista saattoi tulkita, että vanhoja ja uusia kuvia rinnastamalla jutussa oli havainnollistettu muutosta haastateltavan kehossa. Aineistossa erään henkilöä esittävän kuvan kuvaajaa ei ollut mainittu, mutta luokittelin

kuvan kotiarkistokuvaksi, sillä se muistutti etukameralla otettua kuvaa kotimaisessa ympäristössä, eikä se vastannut ammattikalustolla otetun kuvan laatua (tuntematon kuvaaja 2023).

Aineistossa esiintyi myös kaksi kuvaa, jotka olivat ruudunkaappauksia lihavuutta käsittelevistä TV-sarjoista. Kuvissa istuttiin, eikä niissä ollut merkittävää toimintaa, joten voi tulkita, että ruudunkaappauskuvilla havainnollistettiin sitä, miltä sarjat ja niiden hahmot näyttävät.

Kaiken kaikkiaan aineistossa korostuivat siis ei-dokumentaariset kuvat, kuten lavastetut kuvituskuvat, vaikka lähteenä oli journalistinen julkaisu. Suuressa osassa jutuista ei ollutkaan esimerkiksi haastateltavaa tai tapahtumaa, jota juttuun olisi kuvattu, ja visuaalisuus oli etsitty kuvapankkimateriaaleista.

Vaikka kaikki aineiston kuvat oli julkaistu osana journalismia, voisi niille nimetä myös journalistista valokuvaa laajemman yläluokan, lehtikuvan. Lehtivalokuvaa (*press photograph*) voi pitää yläluokkana, joka sisältää kaikki uutismedioissa julkaistut kuvatyypit (Tomanić Trivundža 2010, 68–69). Kun kuvajournalistisiksi kuviksi voi kutsua informatiivisempia ja välittömämpiä kuvia (kuten uutis- ja featurekuvia, joita aineistossa ei ollut), lasketaan lehtivalokuviksi niiden lisäksi myös potretit, kuvapankkikuvat ja kotiarkistokuvat, sekä toisaalta myös tämän tutkimuksen ulkopuolelle jäävät grafiikat (emt.). Toisaalta osa tutkijoista pitää kaikkia journalistisessa tekstiyhteydessä julkaistuja valokuvia journalistisina kuvina (Pienniemi 2012), ja päädyin siksi itsekin käyttämään journalistista kuvaa aineistoani kuvaavana terminä.

4.1.2. Lihavuutta kuvataan ei-lihavien kuvilla

Temaattisessa luokittelussa tuli ilmi, että suurin osa aineistoni kuvista esitti ei-lihavia ihmisiä ja terveellistä ruokaa. Taulukosta 2. voi nähdä, että noin puolet aineistoni kuvista käsitteli näitä aiheita. Huomionarvoista on myös, että yhdeksästä kuvasta ei ollut mahdollista tehdä päätelmiä henkilön lihavuudesta, sillä ne olivat esimerkiksi kasvo- tai käsikuvia.

Lihavuuden kuvitus oli aineistossa useimmiten jotain muuta kuin lihavuuden esittämistä. Vastaavanlaisia huomioita en löytänyt aikaisemmasta tutkimuksesta. Havaintoa voi kuitenkin pohtia suhteessa lihaviin kohdistuvaan stigmaan (esim. Cahnman 1968, 283–299; Kyrölä 2016, 48–52). Voisi esimerkiksi olla mahdollista, että lihaviin ihmisiin kohdistuu niin paljon negatiivisia stereotyyppioita (Puhl ja Heuer 2009; Puhl ja Brownell 2001), että heidän näyttämistään vältetään.

Taulukko 2. Kuvien aiheet

kuvan aihe	lukumäärä
ei-lihava ihminen / ei-lihavia ihmisiä	11
terveellinen ruoka tai / ja sitä syöviä ihmisiä	10
ihminen / ihmisiä, joiden lihavuutta ei voi määritellä	9
lihava ihminen / lihavia ihmisiä	8
lääkkeitä tai lääketieteellisiä välineitä	2
epäterveellinen ruoka tai / ja sitä syöviä ihmisiä	2
sairaala	1
vaaka ja jalat	1
ihmisiä tai ihmisen osia kuvissa yhteensä	40
kuvia yhteensä	45

Kuvien aiheiden luokittelussa pyrin olemaan systemaattinen. Jos jutussa käsiteltiin laihduttamista, ja kuvissa esiintyi henkilö, jonka kerrottiin laihduttaneen tavalla, joka viittasi prosessin olevan henkilön oman kokeman mukaan ”valmis”, luokittelin kuvat ei-lihava -kategoriaan. Kuvat, joissa useampi samaa ihmistä esittävä valokuva oli kuvankäsittelyn keinoin yhdistetty samaan kuvaan, laskin yhdeksi kuvaksi.

Luokittelin suuren osan ihmisiä esittävistä kuvista ”ihminen / ihmisiä, joiden lihavuutta ei voi määritellä” -kategoriaan. Osa kategorian kuvista oli esimerkiksi sellaisia kasvokuvia, joiden perusteella ei voinut sanoa mitään henkilön kehon muodoista tai painosta. Neljä yhdeksästä kuvasta oli saman jutun henkilökuvia ihmisestä, joka oli käyttänyt laihdutusvalmistetta ja kertoi jutussa laihdutusprosessistaan. Kuvissa tai kuvateksteissä ei suoranaisesti käsitelty lihavuutta, mutta ei myöskään ilmaistu, että laihdutusprosessi olisi henkilön kokemuksen mukaan valmis, joten kuvien määrittäminen kumpaankaan kategoriaan ei ollut mahdollista. Näiden lisäksi kategoriassa on kaksi kuvaa raskaana olevan henkilön vatsasta.

Sekä epäterveellinen ruoka että terveellinen ruoka -kategorioissa kuvista osassa on ihmisiä tai ihmisen osia, ennen kaikkea käsiä. Kaikki ruoka-aiheiset kuvat ovat kuvapankkikuvia, eikä niissä esiinny ihmisiä tunnistettavasti.

On yllättävää, että ei-lihavien ihmisten osuus juttujen kuvituksessa oli suurempi kuin lihaviin ihmisten, sillä samankaltaista havaintoa en löytänyt aikaisemmasta tutkimuksesta. Heuer kumppaneineen (2011a) esimerkiksi esitti suurimman osan lihavuutta käsittelevien juttujen kuvista kuvaavan lihavia ihmisiä, ja vain noin neljäsosan ei-lihavia. Ei-lihavien ihmisten suuri määrä kuvissa voi mahdollisesti liittyä lihavuudesta kerrottaviin narratiiveihin, ja niihin syvennyn tarkemmin luvun 4.2. diskurssianalysissä. Niistä kuvista, joissa lihavuutta kuitenkin esitettiin, myötäilivät tulokset aikaisempaa tutkimusta (Heuer, McClure ja Puhl 2011a; Taulukko 3). Sen lisäksi, että aineiston lihavia ihmisiä esittävistä kuvista vain puolella oli pää, vaikutti myös siltä, että kuvapankkien kuvituskuvat olivat muita aineiston kuvatyyppejä todennäköisemmin stigmatisoivia. Aineiston pienestä koosta johtuen laajempaa päätelmää oli kuitenkin mahdotonta johtaa.

Taulukko 3. Päiden rajaus lihavia esittävässä kuvissa

lihavia ihmisiä esittävät kuvat	kuvituskuva	henkilökuva	kotiarkistokuva	kuva tv-sarjasta	yhteensä
pää näkyy			2	2	4
kuvasta on rajattu pää pois	4				4

4.1.4. Kuvat on suunnattu naisille

Aineiston kuvia katsellessa oli vaikeaa olla huomaamatta kuvaston sukupuolittuneisuutta. Kaikista ihmistä esittävistä kuvista yli puolessa kuvan ihmisen saattoi olettaa naiseksi, kun taas mieheksi oletetut henkilöt olivat aineistossa aliedustettuja (ks. Taulukko 4). Sellaisia henkilöitä, joita olisi esimerkiksi kuvatekstin tai muun kontekstin puolesta voinut arvioida muunsukupuolisiksi, ei aineistossa ollut, mutta koska osassa kuvista henkilöistä näkyivät vain jalat tai kädet, ei kaikkien kuvien henkilöitä voinut olettaa mihinkään sukupuoleen kuuluviksi. Näistäkin jaloista tai käsistä joillakin oli kynsilakkaa, joten kuvien voisi stereotyyppisesti ajatellen olettaa esittävän naissukupuolta. Oletukset siitä, mitä sukupuolta kuvan henkilö edusti, johdin ulkoisista kehonpiirteistä tai kuvassa esiintyvän henkilön nimestä, jos kyseessä ei ollut kuvituskuva.

Sukupuolen ilmaisu kuvastossa oli hyvin stereotyyppistä ja sukupuolibinääriä mukailevaa. Naisuus esitettiin kuvissa hyvin kapeana määreenä: suurta variaatiota sen ilmaisussa ei kuvastossa ollut. Erityisen yksipuolisia naiseuden representaatiot olivat kuvituskuviissa, joissa myös naisten osuus suhteessa miehiin oli suurempi kuin aineistossa yleisesti. Koska laihdutusdiskurssi ja kehon koon sosiaalinen merkitys ovat kohdistuneet perinteisesti juuri naisvartaloon (Harjunen 2012), ei tutkimukseni aineiston naispainottuneisuus ollut yllättävää. Tyypillinen aineiston kuvituskuva oli kuva nuoresta, hoikasta, valkoihoisesta naisesta, joka sopii länsimaisiin kauneusihanteisiin.

Taulukko 4. Kuvien sukupuolijakauma

	kuvia yhteensä	miesoletettu	naisoletettu	joku muu / ei voi olettaa
ihmisiä kuvissa yhteensä	40	9	24	7
ihmistä esittävä kuvituskuva	21	2	12	7

Kuvien jaottelemisen niissä esiintyvän henkilön sukupuolen mukaan oli tässä tutkimuksessa merkityksellistä, sillä tulkitsin kuvien sukupuolijakauman kertovan siitä, millaiselle ryhmälle sisältö oli suunnattu. Koska kuvastossa oli paljon stereotyyppisellä tavalla sukupuoltaan ilmaisevia naisia, tulkitsin, että sisällöllä on pyritty vetoamaan naisiin. Se ei tarkoita, etteikö kuvasto vaikuttaisi miehiinkin: tulkitsen kuvaston rakentavan naiskuvaa, eli käsitystä siitä, millainen naisen pitäisi olla, ja sellaista normistoa ylläpitävät kaikki sukupuolet.

Kohderyhmää tuottamalla konstruoidaan uutisoinnissa myös normistoa siitä, ketä aiheen pitäisi kiinnostaa ja koskettaa. Kun lihavuudesta kertovia juttuja kuvitetaan pääosin kuvilla naisista, rakennetaan sellaista todellisuutta, jossa erityisesti naisten tulisi olla kiinnostuneita lihavuudesta ja huolehtia painostaan. Aineiston kuvista useassa oli laihdutusnäkökulma: kuvissa oli hoikkia ihmisiä, jotka nauttivat terveystuotteita tai harrastivat liikuntaa. Samoista kuvista monessa oli feminiiniseksi miellettyä estetiikkaa, jossa kynnet olivat lakattuja ja siloteltuja, värit pastellisävyisiä, tilat valoisia ja puhtaita sekä ruoka-annokset, kädet ja esineet harmonisesti aseteltuja (esim. kuvat 1 ja 2), mikä muistuttaa Instagram-vaikuttajien julkaisuille ominaista siloteltua ja hienovaraista estetiikkaa.

Kuva 1. 16:8-mallin etu on se, että siinä syödään joka päivä kunnolla (Colourbox 2022).

Kuva 2. Lähes aina kun syö, kasviksia, hedelmiä tai marjoja pitäisi olla mukana nyrkin kokoinen annos (Colourbox 2022).

Tällainen tyyli yhdistyy perinteiseen naistenlehtien laihdutusdiskurssiin, jossa kehonmuokkaus liitetään juuri naisten kiinnostuksenkohteeksi (Harjunen 2018). Kuvista voikin päätellä, että lihavuuden tulisi aiheena kiinnostaa erityisesti naisia, sillä heidän on muita sukupuolia tärkeämpää näyttää laihoilta ja kauniilta, ja samalla levittää kauneutta ja siisteyttä ympärilleen.

Kuvia voi tarkastella laajemmin myös intersektionaalisesta näkökulmasta: kaikki aineiston naiset ovat valkoisia, heillä ei ole näkyviä vammoja, he vaikuttavat cissukupuolisilta ja melko nuorilta. Naissukupuolen sisälläkin aineisto tarjoaa varsin kapean kuvan naiseudesta ja olettaa, että valtaosa pystyisi samastumaan tähän siloteltuun kuvastoon.

4.2. Kolme diskurssia lihavuudesta

Sisällönanalyysin jälkeen ja saamiini tuloksiin tukeutuen paikallistin seuraavaksi aineistosta lihavuutta käsitteleviä diskursseja. Tunnistin aineistosta kolme erilaista lihavuusaiheista diskurssia. Nimesin ne hyvän elämän diskurssiksi, individualistiseksi diskurssiksi ja sairausdiskurssiksi. Hyvän elämän diskurssia käsittelem alaluvussa 4.2.1 Siinä hyvää elämää edustivat laihuus ja terveelliset elämäntavat. Hyvän elämän vastakohtana diskurssissa esitettiin lihavuus. Individualistinen diskurssi alaluvussa 4.2.2 painotti yksilön omaa vastuuta kehostaan ja terveydestään, ja diskurssin

edustamissa kuvissa lihavuus konstruointiin omista elämäntapavalinnoista johtuvaksi.

Sairausdiskurssissa, jonka esittelen alaluvussa 4.2.3, lihavuutta käsiteltiin lääketieteellisen lihavuustutkimuksen näkökulmasta ennen kaikkea sairauden aiheuttajana ja terveysongelmana.

Tutkimuksessa havaitsemani diskurssit olivat paljolti limittäisiä. Kuvat eivät rajautuneet vain yhden diskurssin alle, vaan samasta kuvasta saattoi havaita useita lihavuutta stigmatisoivia diskursseja. Erityisesti hyvän elämä diskurssi ja individualistinen diskurssi olivat havaittavissa usein samoista kuvista. Koin kuitenkin tärkeäksi rajata diskurssit omikseen, sillä siinä, missä hyvän elämän diskurssissa oli kyse arvoista ja arvojen tuottamisesta, oli individualistisessa diskurssissa kyse käytännön suhtautumisesta lihavuuteen usein arkisten toimien tasolla. Diskurssien paikallistamista ohjasi myös aikaisempi tutkimus, jossa korostuivat erityisesti individualistinen diskurssi (esim. Kyrölä 2016, 48–52) ja sairausdiskurssi (esim. Harjunen 2018). Hyvän elämän diskurssi nousi puolestaan voimakkaasti esiin omassa tulkinnassani, ja vaikka sillä ei aikaisemmassa tutkimuksessa ole samaa nimeä, yhdistin sen esimerkiksi naistenlehdissä tuotettuun laihdutuspuheeseen (Harjunen 2018) ja lihavuusepidemiadiskurssin pelon ja uhan retoriikkaan (Harjunen 2012).

4.2.1. Hyvän elämän diskurssi

Diskurssi, jossa laihduttamista ja sen tarjoamaa elämää ihannoitiin, toistui aineistossa. Vaikka kaikki aineiston jutut käsitelivät lihavuutta, kuvista oli luettavissa toisenlainen hyvän elämän merkityksellistäminen. Löytämässäni hyvä elämä -diskurssissa esitettiin lihavuuden poissaoloa: kuvat tuottivat käsityksen upeasta kiiltokuvaelämästä, joka laihduttajalla on edessään, jos hän onnistuu pääsemään eroon lihavuudesta.

Nimesin diskurssin hyvän elämän diskurssiksi, sillä kuvissa laihat tai laihduttavat esitettiin onnellisina, nukkuvan hyvin, syövän terveellisesti ja näyttävän stereotyyppisesti kauniilta. Laihat tai laihduttavat ihmiset representoitiin hymyilevinä, ja kuvien valot ja värit olivat kirkkaat, millä rakennettiin mielikuvaa myös psyykkisestä hyvinvoinnista. Laihduttaminen esitettiin tekona, jonka jälkeen uskalletaan ottaa bikinikuvia itsestään, kuten laihdutusnäkökulmaisen kuvan laihduttaja tekee (kuva 3.). Kuvasta voi esimerkiksi tulkita, että laihduttaessa itsetunto kasvaa.

Nyt Henriikan vaatekaapista löytyy myös muutama pari bikineitä. KUVA: HENRIIKAN KUVAT

kuva 3. Nyt Henriikan vaatekaapista löytyy myös muutama pari bikineitä (Henriikan kuvat 2022).

Hyvän elämän diskurssin kuvien voi ymmärtää normalisoivan laihduttamista ja ylläpitävän laihdutuskulttuuria. Niissä laihduttaminen esitettiin terveyttä, hyvinvointia ja elämänhallintaa tukevana osana elämää. Kuvissa laihduttaminen representoitiin nukkumisen, terveystuokailun ja kevyen liikunnan kautta. Kuvissa näkyivät ilo ja hyvä mieli. Sen sijaan diskurssissa ei ollut tilaa esityksille, jotka toisivat esiin laihduttamisen vaikeutta tai ongelmia.

Hyvän elämän diskurssi sisälsi myös kuvia, joissa naisia selvästi kehoitettiin laihduttamaan, jotta hän olisi länsimaisten kauneusihanteiden mukaisesti viehättävä. Viesti korostui erityisesti kuvassa, jossa stereotyyppisiä kehollisia kauneusihanteita edustava naisoletettu ihminen kaataa vihersmootihietä lasiin tiukassa hihattomassa paidassa, jonka revitty v-aukko korostaa rintoja, ja pitkät kiharat hiukset valuvat olkapäiden yli (Kuva 4). Koska ruumiin koon merkitys esteettisenä ja sosiaalisena kysymyksenä on perinteisesti yhdistetty nimenomaan naisvartaloon (Harjunen, 2012), ei huomio ole yllättävä. Pieni, kiinteä ja kompakti ruumis, jonka voi länsimaisten kauneusihanteiden mukaisesti nähdä edustavan sosiaalisesti hyväksyttävää ja haluttavaa naiskehoa (Emt.) toistuu erityisesti laihduttajia esittävässä kuvituskuviissa.

Smoothie on vaivaton tapa varmistaa, että päivän minimiannos kasviksia, marjoja ja hedelmiä tulee kuitattua. KUVA: COLOURBOX

Kuva 4. Smoothie on vaivaton tapa varmistaa, että päivän minimiannos kasviksia, marjoja ja hedelmiä tulee kuitattua (Colourbox 2022).

Suomessa on ollut jo pitkään satojatuhansia ihmisiä, jotka olisivat hyötäneet laihdutuslääkkeistä, yllilääkäri sanoo. KUVA: COLOURBOX

Kuva 5. Suomessa on ollut jo pitkään satojatuhansia ihmisiä, jotka olisivat hyötäneet laihdutuslääkkeistä (Colourbox 2022).

Ylläoleva kuvapari (kuvat 4 ja 5) havainnollistaa, että hyvän elämän diskurssissa esitettiin jonkin verran myös lihavuutta huonomman elämänlaadun synonyyminä. Aineiston kuvissa mielikuvaa voi lukea rakennettavan sävyillä ja valolla. Kolmessa neljästä lihavaa ihmistä esittävästä kuvituskuvasta kuvan sävyt olivat tummia ja henkilöiden vaatteet mustia, valkoisia tai harmaita. Esimerkiksi kuvassa 5 henkilön kasvot ovat kääntyneet poispäin valosta ja kohti hämärää. Vaikka toisten lihavia ihmisiä esittävien kuvituskuvien lailla pää on muuten rajattu pois kuvasta (ks. Taulukko 3), henkilön suu näkyy, ja se on vakava. Rinnastettuna laihduttamiskäyttäytymistä esittävien kuvien väreihin ja hymyihin kuvissa korostui niiden synkkyys ja hämäryys, ja voikin lukea, että myös lihavia esittäville kuvilla rakennetaan lihavuudesta kuvaa sellaisena tilana, jossa ihmisen on ankeaa olla.

Lihavuuden esittäminen hyvän elämän vastakohtana yhdistyy pelotteluun ja uhkapuheeseen, jotka ovat keskeinen osa lihavuusepidemiadiskurssia (Harjunen 2012). Synkät kuvat vahvistivat sellaista retoriikkaa, jossa lihavuudesta puhutaan uhkana, ja toisaalta niissä näkyivät traagisuus ja mielenterveydellinen huonovointisuus, johon lihavuus myös liitetään (Kyrölä 2016, 9–10 ja 48–52). Hyvän elämän kuvat rakensivat kontrastia lihavia esittäviin kuviin ja vahvistivat tulkintaa.

4.2.2. Individualistinen diskurssi

Individualistinen eli yksilökeskeinen diskurssi tiivistyi aineistossa kuviin, joissa ihmisen keho ja sen koko kehystettiin omista elämäntapavalinnoista riippuvaiseksi. Kuvat tuottivat diskurssin, jossa laihduttaminen onnistuu hyvillä yöunilla ja tuorepuurolla, ja jossa lihavuus johtuu siitä, että ruuaksi on valittu hampurilaisia.

Kuvissa hoikat tai hoikilta vaikuttavat ihmiset esiintyivät esteettisesti asetellun, trendikkään terveysruoan kanssa. Lihavuusaiheisen tekstin yhteydessä kuvien voi tulkita kertovan, että jos lihava pitäytyy terveysruoassa, häntä odottaa kuvien lupaama hoikka keho. Toisissa kuvissa hoikilta vaikuttavat henkilöt hymyilivät levollisen näköisinä lakanoissaan (esim. Kuva 7), ja kuvista voi ymmärtää, että pitämällä huolta omasta nukkumisesta myös laihduttaminen onnistuu. Sitä tulkintaa tuki myös kuvateksti: ”Kunnon yöunien apu painonhallinnassa on tieteellisesti todistettu.” (IS 17.11.2022).

Kuvissa esittiin myös liikuntaa. Erässä kuvassa lihava henkilö juoksi juoksumatolla, ja kuvasta voi ymmärtää, että lihavuutta on hyvä hoitaa juokсутreeneillä. Kuvateksti tuki tulkintaa siitä, että lihavuudesta pyritään liikkumalla eroon: ”Lääkkeistä huolimatta elintapamuutokset ovat aina lihavuushoidon kivijalka.” (IS 27.12.2022.) Myös kuvasta, jossa hoikka henkilö joogaa tai venyttelee kukkaniityllä voi tulkita, että rauhoittavalla, stressitasoa laskevalla liikunnalla myös lihavuus kaikkoo (Kuva 6).

Jos siis ei huolehdi unestaan, rauhoittumisestaan ja ruokavaliostaan, ei tavoita sitä kehoa, jota kuvissa esitetään. Aineiston kuvista voi kuitenkin päätellä myös, että tietynlaiset ruokavaliovalinnat johtavat pois päin ihannoidusta kehosta. Sellaisia valintoja olivat esimerkiksi hampurilaisten, ranskalaisten ja sipulirenkaiden syöminen. Kuvateksti kertoi: ”Heikkolaatuinen ruokavalio on omiaan lisäämään rasvaa keskivartaloon” (IS 11.7.2022). Kuvista voikin tulkita viestin siitä, että heikkolaatuista ruokaa syömällä ihminen itse aiheuttaa lihavuutta itselleen.

Moni tarvitsee tietoista stressitasojen madaltamista – hyvä keino on esimerkiksi jooga.
KUVA: COLOURBOX

Kuva 6. Moni tarvitsee tietoista stressitasojen madaltamista (Colourbox 2022).

Kunnon yöunien apu painonhallinnassa on tieteellisesti todistettu. KUVA: COLOURBOX

Kuva 7. Kunnon yöunien apu painonhallinnassa on tieteellisesti todistettu (Colourbox 2022).

Individualistisessa diskurssissa lihavuuden tulkitaan olevan yksilön vastuulla. Lääketieteelliseen lihavuustutkimukseen nojaten lihavuutta on pitkään tarkasteltu lähinnä yksilön ongelmana, joka yksilön on myös itsenäisesti ratkaistava (Harjunen 2012). Yksilön katsotaan olevan itse vastuussa sekä laihtumisestaan että lihomisestaan, ja molemmat nähdään suoraviivaisina prosesseina, jotka ovat yksilön valintojen ja oman toiminnan tulosta (Emt.)

Individualistinen diskurssi on kiinnostava myös siitä näkökulmasta, että esimerkiksi lihavuusepidemiadiskurssin retoriikassa viitataan kollektiiviseen uhkaan, kun lihavuuden riskejä verrataan ilmastonmuutokseen tai terrorismiin (BBC News 2007, BBC News 2008). Kuitenkin voi tulkita, että individualistinen diskurssi sijoittuu lihavuusepidemiadiskurssin alle: diskurssissa lihavuus on kyllä kansakunnan uhka, mutta oman lihavuutensa hoidosta on jokainen yksilöllisesti vastuussa.

Elämänhallintaa painottavasta individualistisesta diskurssista hyötyy laihdutusteollisuus, sillä tarjoamalla laihdutustuotteita ja -palveluita se voi vastata omasta lihavuudestaan tai laihtuuksestaan vastuuta tuntevan ihmisen tarpeeseen. Lihavuuden medikalisointi pyrkii siis vastuuttamaan ihmisiä sellaisistakin asioista, joihin he eivät tosiasiallisesti voi vaikuttaa.

Individualistinen diskurssi yhdistyy myös uusliberaalin yhteiskunnan arvoihin ja terveystaateeseen, jonka käsityksen mukaan yksilö on pääasiassa itse vastuussa elämäntapoihinsa liittyvistä valinnoista ja teoista. Diskurssissa korostuivat representaatiot, joissa terveyskuluttava, liikkuva ja

itsestään huolta pitävä ihminen kantaa vastuun kehostaan ja itsestään. (Harjunen 2018; Harjunen 2012.)

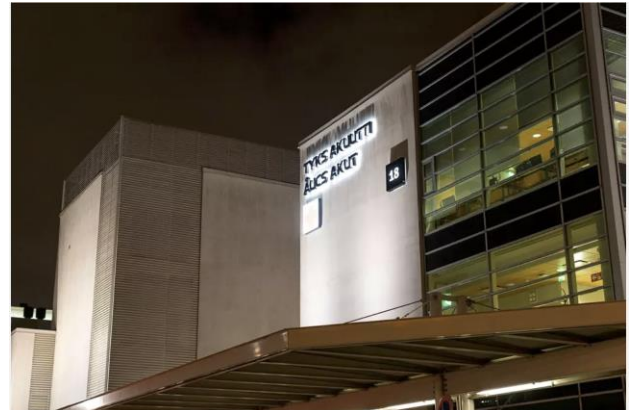
4.2.3. Sairausdiskurssi

Lihavuutta representoitiin myös sairauteen ja lääkkeisiin liittyvällä kuvastolla. Sairausdiskurssi syntyi kuvista, jotka kertoivat lihavuuden olevan epäterveellistä ja aiheuttavan kipua ja sairautta. Lihavuuden voi tulkita kuvista sairautena, jota pitää lääkittää, tai sellaisena tilana, joka tuo sairauksia, joita pitää lääkittää tai joiden vuoksi joudutaan sairaalaan.

Tutkijoiden havainto voi selittää sitä, miksi ylipainoisten ja lihavien koronaireet ovat usein pahoja. KUVA: COLOURBOX

Kuva 8. Ylipainoisten ja lihavien koronaireet ovat usein pahoja (Colourbox 2022).

Paimiolainen Jari päätyi TYKSiin ensiapuun haimatulehduksen takia. Sen jälkeen häntä neuvottiin lopettamaan Ozempic-lääkkeen käyttö. Haimatulehdus on yksi lääkkeen tunnetuista haittavaikutuksista. KUVA: TATU LERTOLA

Kuva 9. TYKSiin ensiapu (Lertola 2023).

Sairaus tai terveysongelmat olivat usein kuvissa läsnä hienovaraisina vihjeinä, kuten kuvassa 8, jossa lihava henkilö pitelee kättä rintakehällään (Kuva 8). Eleen voi lukea esimerkiksi osoituksena kivusta painokohdan alla. Samansuuntaiseen tulkintaan ohjasi kuvateksti: ”Tutkijoiden havainto voi selittää sitä, miksi ylipainoisten ja lihavien koronaireet ovat usein niin pahoja” (IS 4.10.2022). Kuvassa toistui myös päättömän vatsan stereotypia (Taulukko 3; Heuer, McClure ja Puhl 2011a). Kun kasvot on rajattu kuvan ulkopuolelle, ei lihavaa henkilöä esitetä ihmisenä vaan sairauden symbolina (emt.).

Toisessa kuvassa esitetään Turun yliopistollisen keskussairaalan (TYKS) päivystyksen rakennus (Kuva 9), mikä toi diskurssiin varoittavan sävyn, kun lihavuuden esitettiin johtavan ihmisen lopulta sairaalaan. Kuvassa 9 sairaalaa ei myöskään esitetä neutraalisti, vaan pimeä, öinen ympäristö lisää kuvan dramaattisuutta. Kuvissa toistuivat lääkkeiden ja sairauksien representaatiot. Muut

sairausdiskurssin kuvat esittivät esimerkiksi verensokerin mittaamista sormesta, lääkepakkauksia, urheillessa käden painamista kyljelle kuin kivusta ja vessanpöntöllä istumista suolistosyövän vuoksi.

Sairausdiskurssissa korostuu lääketieteellinen näkemys lihavuuteen. Siinä lihavuus nähdään lähes yksinomaan hoidettavana terveysogelmana tai sairautena (Harjunen 2007). Diskurssin kuvissa ihmisiä ei näytetty yksilöinä tai toimijoina vaan sairauden kohteina. Sairausdiskurssi kannustaa ja mahdollistaa sellaista lääketieteellistä keskustelua lihavuudesta, jossa lihavuutta käsitellään henkilöstä irrallisena ominaisuutena, jota hoidettaessa ei tarvitse huomioida sen suhdetta henkilön identiteettiin, kokemuksiin, sukupuoleen tai luokkaan (Harjunen 2018).

4.3. Tutkimustulosten yhteenveto

Tutkimuksen keskeiset havainnot olivat, että suurimmassa osassa Ilta-Sanomien lihavuusaiheisten juttujen kuvissa lihavia ihmisiä näytettiin hyvin vähän, ja jos heitä näytettiin, heidät useimmiten esitettiin stigmatisoivalla tavalla. Aiemmasta tutkimuksesta tuttu päättömän lihavan kuvan ongelma (Heuer, McClure ja Puhl 2011a) toistui kaikissa lihavia esittävässä kuvituskuviissa, mutta muissa kuvatyypeissä ilmiötä ei aineiston puitteissa ollut havaittavissa. Kuvastosta tulkitsin kolme lihavuutta stigmatisoivaa diskurssia:

1. Hyvän elämän diskurssi, jossa lihavuus nähtiin vastakohtana hyvälle elämälle ja elämänlaadun ja laihuuden yhteyttä korostettiin.
2. Individualistisen diskurssi, jossa lihavuus kuitattiin yksilön elämäntapavalintojen seurauksena.
3. Sairauden diskurssi, jossa lihavuutta käsiteltiin sairautena tai sairautta tuottavana.

Tutkimuksen tulokset vahvistavat aiemman kriittisen lihavuustutkimuksen havaintoja. Aineisto tukee lihavuusepidemiadiskurssista tehtyä havaintoa, jonka mukaan lihavasta ruumista on rakennettu merkittävä yhteiskunnallisen keskustelun ja terveydellisen, sosiaalisen ja moraalisen arvioinnin kohde (Gard ja Wright 2005). Diskurssien pohjalta voidaan tulkita, että lihavuusaiheisten juttujen kuvasto myötäilee lääketieteellisen lihavuustutkimuksen näkökulmaa lihavuuden yksiselitteisestä haitallisuudesta (Harjunen 2018). Lihavuutta arvottivat sairausdiskurssin kuvien lisäksi myös hyvän elämän diskurssin synkät ja hämärät kuvat lihavista

ihmisistä. Lihavien ihmisten kuvissa korostuva synkkyys oli sikäli kiinnostava huomio, että samankaltaista huomiota en löytänyt aikaisemmasta tutkimuksesta.

Tulokset olivat yhteneviä aikaisempaan tutkimukseen (Heuer, McClure ja Puhl 2011a) siinä, että lihavia kuvattiin ilman päätä, heidän keskivartaloon korostettiin ja heidät esitettiin stigmatisoivassa valossa. Kuvatyyppien vaikutus kuvan stigmatisoivaan viestiin oli suuri. Erityisesti kuvituskuviin välittyi lihavuuden tarkastelu ulkopuolelta. Niissä lihavia ihmisiä oli vain neljässä 24:stä kuvasta, ja kasvot tai suurin osa kasvoista oli rajattu kuvan ulkopuolelle (ks. taulukko 3). Kuvituskuvien käytöstä voi tulkita jonkin näkökulman lihavuuteen: sairauden näkökulman (esim. kuva 8) tai laihduttamisen tai laihtumisen säilyttämisen näkökulman (esim. kuvat 1, 2, 4, 6 ja 7), mutta lihavuutta tai lihavia ihmisiä itseään visualisoitiin hyvin vähän. Suhteessa aikaisempaan tutkimukseen (Heuer, McClure ja Puhl 2011a) oli yllättävää, että kuvituskuviin lihavuutta esitettiin kuntoilun tai liikunnan kautta usein (2/4), ja vaikka aineistossa kuvattiin paljon ruokaa, lihavia ihmisiä ei näytetty samoissa kuvituskuviin ruoan kanssa.

Tutkimuksen aineistossa naisia esitettiin muita sukupuoliä enemmän, ja naiseuden representaatio oli kapeaa. Aikaiseman tutkimuksen valossa se ei ole yllättävää, sillä nimenomaan naiskehön koolla on perinteisesti ollut paljon sosiaalista merkitystä (Harjunen 2012). Aineiston representaatiolla tuotettiin naiskuvaa, jossa hyvä nainen on kaunis, hoikka ja kiinnostunut kehonsa muokkauksesta yhteiskunnan standardeihin sopivaksi.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkielman tavoitteena oli tarkastella lihavuutta esittäviä kuvia Ilta-Sanomissa ja pohtia, millaisten diskurssien avulla kuvat osallistuvat lihavuuden stigman tuottamiseen. Lisäksi analysoin aineistoa sisällönanalyysin avulla tuottaakseni määrällistä tietoa siitä, millaiset teemat lihavuuden kuvittamista journalismissa hallitsevat. Tässä kappaleessa pohdin tutkimuksen tuloksia ja niiden käyttökelpoisuutta sekä kuvajournalismin ja toimitusten kuvatoimittamisen käytäntöjen että lihavuustutkimuksen näkökulmasta. Sen jälkeen nostan esiin vielä tutkimuksen mahdollisia rajoitteita ja jatkotutkimuksen aiheita.

Tutkimuksen tulokset antoivat aiheita pohtia, miten kuvajournalismia ja sen tuottamia representaatioita voisi parantaa. Aineistossa kuvatyypit vaikuttivat siihen, millaista representaatiota kuvassa oli. Kuvat, jotka eivät olleet kuvituskuvia, olivat monipuolisempia. Suuri osa kotiarkistokuvista toimitti selkeästi journalistista tarkoitusta: ne dokumentoivat jotain aitoa tilannetta. Niistä voisi tehdä tulkinnan osallistavasta visuaalisesta journalismista. Kuvissa ihminen tuli myös nähtyä tavalla, jolla itse halusi: hänellä oli enemmän toimijuutta kuviaan kohtaan. Kuvapankkikuvissa näin ei ollut, sillä kuvituskuvien malli ei voi ainakaan tarkasti tietää, missä yhteydessä kuvia käytetään. Kuvapankkikuvien malleja ei aineistossa myöskään näytetty kokonaisina henkilöinä vaan symboleina jollekin asialle.

Stigmatisoivan katseen ja esittämisen näkökulmasta voisi ajatella, että kuvassa olevan ihmisen toimijuus siihen, miltä kuva näyttää ja missä yhteydessä se julkaistaan, olisi keskeistä. Kotiarkistokuvien lisäksi henkilökuvat olivat jokseenkin osallistavia, ja niissä näkyi kuvattavan ja kuvaajan välinen vuorovaikutus esimerkiksi katsekontaktina kameraan tai poseerauksena. Koska potretteja käytetään useimmiten tilanteissa, joissa ihmistä on haastateltu, kuvattava yleensä tietää, missä yhteydessä hänen kuvansa julkaistaan. Jos kuvista oli havaittavissa kuvaajan ja kuvattavan vuorovaikutus, antoi sekin viestin siitä, että kuvattavalla oli myös valtaa kuvaustilanteen kulkuun.

Yksi mahdollinen keino kuvaston parantamiseen voisikin olla kuvapankkien kuvituskuvien käytön vähentäminen. Kuvituskuvia käytetään usein tilanteissa, joissa esimerkiksi uutis- tai henkilökuvia ei ole saatavilla, mutta jos kuvapankkien kuvituskuvat ovat selkeästi stigmatisoivia tai eivät palvele asiaansa lihavien ihmisten visualisoinnissa, olisi niitä mahdollista korvata esimerkiksi piirrosgrafiikoilla. Myös mediatalot voisivat tarjota omille kuvaajilleen koulutusta siitä, miten

kuvituskuviissa voitaisiin huomioida representaatio ja stigman tuottamisen välttäminen paremmin, ja tällaisen koulutuksen toteuttamisessa esimerkiksi läskiaktivismiin toimijat tai kriittisen lihavuustutkimuksen tutkijat voisivat olla vahvuus.

Kuvien ja kuvien tuotantoprosessin kannalta voi kysyä, kuinka tiedostettuja kuvavalinnat ovat. Toimittajat ja kuvatoimittajat tuskin pyrkivät tietoisesti vahvistamaan lihavuutta stigmatisoivia diskursseja, mutta voi olla, ettei toisinnettavia diskursseja tai niiden toisintamisen seurauksia tunnisteta. Jos toimittaja esimerkiksi itse allekirjoittaa diskurssin, jonka mukaan hyvään elämään kuuluu laihuus ja lihavuus taas laskee elämänlaatua, ja elää perinteisen lääketieteellisen lihavuustutkimuksen paradigmassa, ei hän välttämättä osaa suhtautua ajatusmalliin kriittisesti ja tulee välittäneeksi mielipiteensä kuvavalinnoissaan. Toisaalta myös journalisti, joka ei pidä lihavuutta ihmistä arvottavan piirteenä, saattaa kuvavalinoillaan toisintaa lihavuutta arvottavaa diskurssia, koska ei näe sen toisintamisessa ongelmaa.

Tutkimus antaa aihetta kannustaa journalisteja kriittisempään ja tietoisempaan kuvien käyttöön. Tulosten perusteella voi olettaa, etteivät toimittajat läheskään aina ole tietoisia siitä, millaisia konnotaatioita heidän julkaisemillaan kuvilla on, mitä he niillä kommunikoivat ja millaista normaalia he rakentavat ja tukevat. Journalistin ohjeiden mukaan yleisön on voitava erottaa tosiasiat mielipiteistä ja sepitteistä, eikä kuvaakaan saa käyttää harhaanjohtavasti (JSN 2014), joten myös kuvia valitessa ja julkaistessa journalistien tulisi välttää ilmaisemasta omia mielipiteitään tai asenteitaan. Journalistin tulisi myös aktiivisesti tiedostaa käyttävänsä normatisoivaa valtaa tietynlaisia diskursseja toisintaessaan.

Visuaalisella journalismilla on valta vahvistaa ja synnyttää stereotyyppioita (McClure, Puhl ja Heuer 2011B; Puhl, Luedicke ja Heuer 2013). Kun Ilta-Sanomien kuvastossa toisinnetaan tutkimuksessa havaittuja diskursseja, niillä on vaikutusta ihmisten käsityksiin lihavista ihmisistä ja lihavuudesta, eli käytännössä siihen, miten ihmiset kohtelevat toisiaan ja itseään. Ne rakentavat käsitystä siitä, millä tavalla lihavuutta on hyväksyttävää kuvittaa ja käsitellä uutismedioissa, ja sen kautta sitä, miten sitä on hyväksyttävää käsitellä muuallakin. Vaikka lihavuutta näytettiin aiheena kuvissa vain vähän, rakennetaan stigmaa myös kuvien puutteella: voi tehdä tulkinnan siitä, että lihavuus on oikeastaan niin stigmatisoitua, ettei sitä edes haluta näyttää.

Tämä tutkimus rajoittui juuri stigmatisoivien esittämisen tapojen ja diskurssien etsimiseen. Koska tutkin diskursseja, on mahdollista, että joitakin huomioita aineistosta jäi tekemättä siksi, etten

havainnut niitä tunnistamieni diskurssien puitteissa. Tutkittavanani oli tietty uutismedia, joten tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää käsittämään kaikkea suomalaista kuvajournalismia. Voisi myös sanoa, että Ilta-Sanomat on tunnettu jokseenkin sensaatiohakuksena julkaisuna, ja se saa muiden kaupallisten lehtien tavoin tuottoa artikkeleiden avaamisesta verkossa. Sen vuoksi on syytä huomioida, että kuvavalinnoilla on saatettu myös pyrkiä dramaattisuuteen. Tulokset olisivatkin voineet olla erilaisia, jos tutkimuskohteena olisi ollut joku toinen uutismedia. Tutkimuksen tuloksia ei kuitenkaan voinut verrata suoraan toisiin tutkimustuloksiin, koska laajaa samankaltaista, saman kulttuurikontekstin tutkimusta ei löytynyt.

Olen tutkimusta tehdessäni kiinnittynyt kriittisen lihavuustutkimuksen lähtökohtiin, ja voi kysyä, onko näkökulmani rajoittanut aineiston havainnointia tai sulkenut minulta mahdollisuuksia toisenlaisiin havaintoihin. Toisaalta tällaista tutkimusta ei olisi mahdollista tehdä ilman kriittistä näkökulmaa: tietynlaista konsensusta kyseenalaistava tutkimus vaatii kriittisen, valtakurssin ulkopuolisen katseen kuviin.

En ota tutkimuksessa kantaa siihen, miten lihavuuteen pitäisi terveydenhuollossa suhtautua. Tutkin kuvajournalismin tuottamaa ja toisintamaa stigmaa tiettyä ihmisryhmää kohtaan, ja lähtökohtanani on se, että journalistien tulisi välttää kehoihin kohdistuvan stigman tuottamista. Jatkotutkimuksen aiheena voi kuitenkin pohtia, millä tavoin lihavuuteen vahvasti yhteydessä olevia sairauksia kuvitettaisiin niin, että stigmaa ei tuotettaisi sairauksia eikä lihavuutta kohtaan.

Tutkimus nosti esiin muitakin mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita. Kuten tutkimuksissa on todettu, positiiviset kuvat lihavista lisäävät myönteisiä asenteita heitä kohtaan (Puhl, Luedicke ja Heuer 2013). Mahdollisessa pro gradu -tutkielmassani haluaisin ehkä perehtyä tarkemmin siihen, millaisia tällaiset kuvat olisivat ja millaista on hyvä lihavuuden representaatio. Kysymystä olisi tärkeää kysyä lihavilta ihmisiltä itseltään: esimerkiksi läskiaktivismi voisi tarjota siihen vastauksia.

Yksi syy lihavia esittävien kuvien kasvottomuuteen lienee mallien yksityisyyden suojeleminen: koska lihavuuteen kohdistuu yhteiskunnassa stigmaa, saatetaan ajatella, ettei kuvattava halua kasvojaan lihavuudesta kertovan jutun kuvaan. Kasvojen rajaamisella tuotetaan stigmaa kuitenkin lisää. Kuvilla, jotka on rajattu juuri keskivartaloon ja joissa korostetaan lihaa ja ihoa ihmisen ja henkilön sijaan, saatetaan myös herättää katsojassa inhoa (Heuer, McClure ja Puhl 2011a). Yksi mahdollinen tulevaisuuden ratkaisu kierteen katkaisemiseksi voisivat olla esimerkiksi tekoälyn tuottamat kuvat. Jos kuvia tuottavaa tekoälyohjelmaa käyttävät ja kouluttavat ihmiset osaisivat tiedostaa

representaation, voisi tekoäly todennäköisesti tuottaa kuvitusta, joka ei henkilöityisi eläviin ihmisiin mutta ei myöskään toisintaisi päättömän lihavan kuvaa. Tekoälyn mahdollisuudet kuvatoimituksissa olisivatkin keskeinen jatkotutkimuksen aihe.

Toivoin tutkimusta aloittaessani, että työn tekeminen kehittäisi myös minua itseäni kuvaajana ja kuvatoimittajana. Koen, että tutkimuksen tekeminen auttoi minua ymmärtämään, kuinka monenlaisilla eri tavoilla stigmaa tuotetaan. Tutkimus niin ikään vahvisti käsitystäni kuvatoimittajan ja kuvaajan eettisestä vastuusta. Uskon, että työn aikana keräämäni ymmärrys voi jatkossa auttaa minua paitsi lihaviin ihmisten, myös muiden stigmatoidujen ryhmien kuvaamisessa ja kuvittamisessa.

Tämän tutkimuksen mukaan lihavuutta stigmatoidtiin erityisesti individualistisessa diskurssissa, hyvän elämän diskurssissa ja sairausdiskurssissa. Diskursseilla rakennettiin käsitystä siitä, että lihavuus ei ole sosiaalisesti hyväksyttävää tai mahdollinen lähtökohta hyvälle ja terveelle elämälle. Voikin kysyä, parantuisivatko kuvat lihavista ihmisistä, jos näihin diskursseihin puututtaisiin aktiivisesti, niitä kyseenalaistettaisiin ja lihavuudesta oltaisiin valmiita käymään aivan erilaista keskustelua.

6. LÄHTEET

BBC News. 2007. "Obesity 'as bad as climate risk'". *BBC News*, 14.10.2007.

<https://www.bbc.co.uk/news/1/hi/uk/7043639.stm>

BBC News. 2008. "Obesity equal to 'terror threat'". *BBC News*, 14.8.2008.

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/health/7559420.stm>

Cahnman, Werner. 1968. "The stigma of obesity." *The sociological quarterly* 9 (3): 283–299.

Dickins, Marissa, Samantha Thomas, Bri King, Sophie Lewis ja Kate Holland. 2011. "The Role of the Fatosphere in Fat Adults' Responses to Obesity Stigma: A Model of Empowerment Without a Focus on Weight Loss." *Qualitative Health Research* 21(12): 1679–1691.

doi:10.1177/1049732311417728

Expert market research. 2022. "Global Weight Loss and Weight Management Diet Market Outlook". Luettu 15.3.2023. <https://www.expertmarketresearch.com/reports/weight-loss-and-weight-management-diet-market>

Fairclough, Norman. 1997. *Miten media puhuu*. Suomentaneet Virpi Blom ja Kaarina Hazard. Tampere: Vastapaino.

Gard, Michael ja Jan Wright. 2005. *The Obesity Epidemic. Science, Morality and Ideology*. Lontoo: Routledge.

Hacking, Ian. 2009 (1999). *Mitä sosiaalinen konstruktioismi on?* Suomentanut Inkeri Koskinen. Tampere: Vastapaino.

Harjunen, Hannele. 2018. "Lihavuus Terveiden, Sairauden Ja Normaaliuden Määrittelyn Kohteena." *J@rgonia* 16 (31): 110–122.

Harjunen, Hannele. 2017. *Neoliberal Bodies and the Gendered Fat Body*. Lontoo: Routledge.

Juhila, Kirsi, Eero Suoninen ja Arja Jokinen. 2016. *Diskurssianalyysi : teorian, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.

Julkisen sanan neuvosto. 2014. "Journalistin ohjeet". Luettu 5.4.2023. <https://jsn.fi/journalistin-ohjeet/>

Kansallinen Mediatutkimus. 2022. "KMT 2022 lehtien lukijamäärät". Luettu 2.2.2023. <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2022/11/KMT-2022-lukijamaarat-liite.pdf>

Kedra, Joanna. 2017. "Does the journalistic photograph need a context?: Rethinking contextual interpretation." *Studies in Visual Arts and Communication* 4(2): 1–11. http://journalonarts.org/wp-content/uploads/2018/01/SVACij_Vol4_No2-2017_Joanna-Kedra_Does-the-journalistic-photograph-need-a-context.pdf

Kyrölä, Katariina. 2016. *The weight of images*. Lontoo: Routledge.

McClure, Kimberly, Rebecca Puhl ja Chelsea Heuer. 2011. "Obesity in the News: Do Photographic Images of Obese Persons Influence Antifat Attitudes?" *Journal of Health Communication* 16 (4): 359–371. doi: 10.1080/10810730.2010.535108. (B)

McClure, Kimberly, Rebecca Puhl ja Chelsea Heuer. 2011. "Obesity Stigma in Online News: A Visual Content Analysis". *Journal of Health communication* 16 (9): 976–987. doi: [10.1080/10810730.2011.561915](https://doi.org/10.1080/10810730.2011.561915) (A)

McCombs, Maxwell ja Donald Shaw. 1972. "The agenda-setting function of mass media." *Public Opinion Quarterly* 36 (2): 176–187. <http://www.istor.org/stable/2747787>

Müller, Marion, Arvid Kappas, ja Bettina Olk. 2012. "Perceiving Press Photography: a New Integrative Model, Combining Iconology with Psychophysiological and Eye-Tracking Methods." *Visual communication* 11 (3): 307–328. <https://doi.org/10.1177/1470357212446410>

Page, Robert. 1984. *Stigma. Concepts in Social Policy Two*. Lontoo, Boston, Melbourne ja Henley: Routledge & Kegan Paul.

Pieniniemi, Mari. 2012. "Tukea journalististen valokuvien tulkintaan." *Media & viestintä* 35(3-4): 98–117. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62884/24428>

Puhl, Rebecca ja Chelsea Heuer. 2010. "Obesity Stigma: Important Considerations for Public Health." *American journal of public health* 100 (6): 1019–1028. doi: [10.2105/AJPH.2009.159491](https://doi.org/10.2105/AJPH.2009.159491)

Puhl, Rebecca ja Chelsea Heuer. 2009. "Weight bias: a review and update." *Obesity* 17(5): 941–964. doi:10.1038/oby.2008.636

Puhl, Rebecca ja Kelly Brownell 2001. "Bias, discrimination, and obesity." *Obes Res* 9(12): 788–805. doi: [10.1038/oby.2001.108](https://doi.org/10.1038/oby.2001.108)

Puhl, Rebecca, Joerg Luedicke ja Chelsea Heuer. 2013. "The Stigmatizing Effect of Visual Media Portrayals of Obese Persons on Public Attitudes: Does Race or Gender Matter?" *Journal of Health Communication*. 18 (7), 805–826. doi: 10.1080/10810730.2012.757393

Seppänen, Janne. 2014. "Valokuva, Materiaalisuus, Representaatio." *Media & Viestintä* 37 (2): 4–21. doi: <https://doi.org/10.23983/mv.62859>

Seppänen, Janne. 2005. *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Tampere: Vastapaino.

Tomanić Trivundža, Ilija. 2010. "*Photography and the Construction of Collective Identities: Representation of the 'Other' in Slovene Photojournalism.*" Väitöskirja, Ljubljanan yliopisto. http://dk.fdv.uni-lj.si/doktorska_dela/pdfs/dr_tomanic-trivundza-ilija.PDF

Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi. 2018. "Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi." Helsinki: Tammi.

World Health Organization. 2003. "EB113/44 Add.1. Integrated prevention of noncommunicable diseases Draft global strategy on diet, physical activity and health". Luettu 15.3.2023.

https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/EB113/eeb11344a1.pdf

Aineistolähteet

Artikkelit

Pimiä, Katarina. 2022. "Maailman helpoin keino pudottaa painoa – ilman muutoksia syömisessä". *Ilta-Sanomat*, 17.11.2022. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000009205450.html>

Pimiä, Katarina. 2022. "Tässä on syy, miksi vatsarasvaa kertyy – salakavala vaikutus monella suomalaisella". *Ilta-Sanomat*, 11.7.2022. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000008933799.html>

Uutispalvelu Duodecim. 2022. "Uutta tietoa julki: tämän vuoksi koronavirus voi olla erittäin vaarallinen lihaville". *Ilta-Sanomat*, 4.10.2022. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009111376.html>

Virtanen, Janita. 2022. "Laihdutuslääkkeiden suosio räjähti Suomessa – tässä syy". *Ilta-Sanomat*, 27.12.2022. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000009290990.html>

Kuvat

Belinda Karan kotialbumi. "Belinda Karan muodonmuutos on hätkähdyttävä, kun paino on pudonnut yhteensä 166 kiloa." Digitaalinen kuva. *Ilta-Sanomat*, 4.1., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/hyvaolo/art-2000009284633.html>

Belinda Karan kotialbumi. "Itseinho nostaa päätään aina, kun mietin kaikkea löysää nahkaa, joka minusta roikkuu." Digitaalinen kuva. *Ilta-Sanomat*, 4.1., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/hyvaolo/art-2000009284633.html>

Belinda Karan kotialbumi. "Kara yrittää syödä säännöllisesti ja lähtee kavereiden kanssa ulos syömään, vaikka ei pystykään syömään kokonaisia annoksia." Digitaalinen kuva. *Ilta-Sanomat*, 4.1., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/hyvaolo/art-2000009284633.html>

Belinda Karan kotialbumi. "Lihavana Belinda sai kuulla välillä satuttavia kommentteja olemuksestaan. Ystävien tuki on ollut todella tärkeää." Digitaalinen kuva. *Ilta-Sanomat*, 4.1., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/hyvaolo/art-2000009284633.html>

Belinda Karan kotialbumi. "Masennusjakson aikana painoa tuli lisää 60 kiloa. Ystävät ovat kertoneet jälkeen päin olleensa huolissaan." Digitaalinen kuva. *Ilta-Sanomat*, 4.1., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/hyvaolo/art-2000009284633.html>

Bessedin, Ivan. "Inspiroidu kauden kasviksista 1." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 9.8., 2022.

Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000008967501.html>

Bessedin, Ivan. "Inspiroidu kauden kasviksista 2." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 9.8., 2022.

Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000008967501.html>

Colourbox. "Diabeteksen hoidossa käytetyn, mutta myös laihduttajien suosiman lääkkeen saatavuuden pitäisi parantua marraskuun puolella." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 30.10., 2022.

Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009156667.html>

Colourbox. "Diabetesliiton asiantuntijalääkäri toivoo, ettei Ozempicia käytettäisi laihduttamiseen niin kauan kuin siitä on pulaa." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 30.10., 2022. Luettu 1.2.2023.

<https://www.is.fi/terveys/art-2000009156667.html>

Colourbox. "Heikkolaatuinen ruokavalio on omiaan lisäämään rasvaa keskivartaloon." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 11.7., 2022. Luettu 1.2.2023. [https://www.is.fi/laihdutus/art-](https://www.is.fi/laihdutus/art-2000008933799.html)

[2000008933799.html](https://www.is.fi/laihdutus/art-2000008933799.html)

Colourbox. "Iltasyömisen välttäminen on tutkitusti terveellistä." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat,

1.9., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009042820.html>

Colourbox. "Jos syöt liian vähän tai kevyesti, nälkä ja mieliteot kasvavat iltaa kohden isoiksi.

Tällaisella rytmillä et voi laihtua." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 12.9., 2022. Luettu 1.2.2023.

<https://www.is.fi/laihdutus/art-2000009058435.html>

Colourbox. "Kasvisten lisääminen ruokavalioon onnistuu, kun opettelet valmistamaan niistä muutamia nopeita ja maukkaita ruokia." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 12.9., 2022. Luettu

1.2.2023. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000009058435.html>

Colourbox. "Kunnon yöunien apu painonhallinnassa on tieteellisesti todistettu." Digitaalinen kuva.

Ilta-Sanomat, 17.11., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000009205450.html>

Colourbox. "Lähes aina kun syö, kasviksia, hedelmiä tai marjoja pitäisi olla mukana nyrkin kokoinen annos." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 23.7., 2022. Luettu 1.2.2023.

<https://www.is.fi/laihdutus/art-2000008958754.html>

Colourbox. "Lääkkeistä huolimatta elintapamuutokset ovat aina lihavuushoidon kivijalka."

Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 27.12., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000009290990.html>

Colourbox. "16:8-mallin etu on se, että siinä syödään joka päivä kunnolla." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 1.9., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009042820.html>

Colourbox. "Moni tarvitsee tietoista stressitasojen madaltamista." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 11.7., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000008933799.html>

Colourbox. "Nukkumisen parantaminen ei usein tapahdu hetkessä, mutta elämänmuutokselle kannattaa antaa aikaa." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 17.11., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000009205450.html>

Colourbox. "16:8-paasto herättää nyt suurta kiinnostusta, kun joitakin vuosia sitten moni innostui 5:2-ruokavaliosta." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 1.9., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009042820.html>

Colourbox. "Saksalaistutkimuksen havainnot vahvistavat näyttöä lihavuuden ja suolistosyövän yhteydestä." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 31.1., 2023. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009359140.html>

Colourbox. "Smoothie on vaivaton tapa varmistaa, että päivän minimiannos kasviksia, marjoja ja hedelmiä tulee kuitattua." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 23.7, 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000008958754.html>

Colourbox. "Stressihormoni kortisoli vaikuttaa painonhallintaan useaa eri reittiä." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 11.7., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000008933799.html>

Colourbox. "Suomessa on ollut jo pitkään satojatuhansia ihmisiä, jotka olisivat hyötäneet laihdutuslääkkeistä." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 27.12., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000009290990.html>

Colourbox. ”Sydän- ja verisuonitautien vähentäminen olisi syytä aloittaa jo lapsuudessa mahdollisimman varhain.” Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 19.7.2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000008953573.html>

Colourbox. ”Tasapainoiseen ruokasuhteen tunnistaa esimerkiksi siitä, että ruoka ei ole jatkuva lohtu tai syyllisyyden tunnetta tuottava asia.” Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 9.8., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000008967501.html>

Colourbox. ”Turun yliopiston tutkimuksessa selvitettiin tiettyjen ravintolisien vaikutusta lapsen ylipainoon.” Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 7.2., 2023. Luettu 16.2.2023. <https://www.is.fi/perhe/art-2000009377164.html>

Colourbox. ”Ylipainoisten ja lihaviiden koronaoireet ovat usein pahoja.” Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 4.10., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009111376.html>

Doscovery Communications LCC. ”Amy ja Tammy Slatonin elämää seurataan ohjelmassa Satakiloiset siskot.” Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 9.2., 2023. Luettu 16.2.2023. <https://www.is.fi/tv-ja-elokuvat/art-2000009377410.html>

Grönroos, Maria. ”Pätkäpaaston etu on se, ettei koko ajan tarvitse tehdä aktiivisia päätöksiä ruoasta ja syömisestä, kertoo ylilääkäri André Heikius.” Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 1.9., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009042820.html>

Grönroos, Maria. ”Suomen Lihavuuslääkäriyhdistyksen toiminnanjohtaja André Heikius.” Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 9.8., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000008967501.html>

Henriikan kuvat. ”Nyt Henriikan vaatekaapista löytyy myös muutama pari bikineitä.” Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 31.7, 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/laihdutus/art-2000008971063.html>

Lertola, Tatu. "Paimiolainen Jari päätyi TYKSiin ensiapuun haimatulehduksen takia." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 21.1., 2023. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009335509.html>

Newton, Karl. "Rajusti laihtunut Mark Allen juhli lokakuussa voittoa kotiturnauksessaan Pohjois-Irlannissa." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 25.10., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/urheilu/art-2000009155977.html>

Repo, Toni. "Jossain vaiheessa huomasin, ettei minun tee mieli syödä niin paljon." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 30.8., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009156571.html>

Repo, Toni. "Sannan mukaan itsetuntokin koheni, kun painon pudotus alkoi oikeasti onnistua." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 30.8., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009156571.html>

Repo, Toni. "Sannan mukaan lääkkeen avulla hänen on helpompi noudattaa terveellisiä elämäntapoja." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 30.8., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009156571.html>

Repo, Toni. "Vaatekokokin on jo pienentynyt." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 30.8., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009156571.html>

Saukkomaa, Heikki. "Ozempiz." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 21.1., 2023. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009335509.html>

Somerpuro, Veikko. "Dosentti, vanhempi yliopistonlehtori Hanna Konttinen." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 28.1., 2023. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009147144.html>

Song, Wang. "Shaun Murphy kuvattuna vuonna 2019." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 25.10., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/urheilu/art-2000009155977.html>

TLC. "Hengenvaarallisesti lihava -sarjassa ylipainoiset ihmiset ovat elämänsä kovimman paikan edessä." Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 16.2., 2023. Luettu 16.2.2023. <https://www.is.fi/tv-ja-elokuvat/art-2000009393196.html>

Tuntematon kuvaaja. ”Jari Mäkilä aloitti lääkityksen alkuvuodesta 2022.” Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 21.1., 2023. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/terveys/art-2000009335509.html>

Yle. ”Sean Ricksin isännöimä Perjantai- kuvataan perjantaisin kello 16.30 ja lähetetään suorana Yle Areenassa.” Digitaalinen kuva. Ilta-Sanomat, 25.11., 2022. Luettu 1.2.2023. <https://www.is.fi/tv-ja-elokuvat/art-2000009224950.html>